

Қазақстан Республикасының
Қазақстан Республикасының
Ұлттық Банкі

Инфляцияға шолу
2007 жылғы 1-тоқсан

Мазмұны

Мазмұны	
Негізгі терминдер және ұғымдар	3
Графиктердің, кестелердің және қосымша беттердің тізбесі.....	5
1. Инфляциялық үдерістер	6
1.1. Тұтыну бағалары.....	6
1.2. Базалық инфляция.....	7
1.3. Экономиканың нақты секторындағы бағалар	
1.3.1. Өнеркәсіп өндірісіндегі бағалар	
1.3.2. Ауыл шаруашылығындағы бағалар.....	
1.3.3. Кәсіпорындардың мониторингі	
1.4. Инфляция факторлары.....	
2. Салық-бюджет саясаты	
3. Ақша-кредит саясаты.....	
3.1. Ақша ұсынысы.....	
3.1.1. Ақша базасы.....	
3.1.2. Ақша массасы	
3.1.3. Экономикаға кредиттер	
3.2. Валюта бағамы	
3.3. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары	
3.3.1. Ең төменгі резервтік талаптар.....	
3.3.2. Ашық нарықтағы операциялар	
3.3.3. Тұрақты механизмдер	
4. Инфляция болжамы.....	
4.1. 2007 жылғы 1-тоқсанға инфляция болжамын бағалау	
4.2. 2007 жылға инфляция болжамы	
4.2.1. 2007 жылғы 2-тоқсанға инфляция болжамы	
4.2.2. 2007 жылғы 3-тоқсанға инфляция болжамы	

Негізгі терминдер және ұғымдар

1-бөлім бойынша. Инфляциялық үдерістер

Қазақстан Республикасындағы **инфляция** Астана және Алматы қалаларындағы, барлық облыс орталықтарындағы және қалалар мен аудан орталықтарының іріктелген тобы бойынша жеке тұтыну үшін халық сатып алатын тауарлар мен қызмет көрсетулер бағаларының жалпы деңгейінің өзгерісін сипаттайтын тұтыну бағаларының индексі (ТБИ) негізінде есептеледі. Инфляцияны есептеуге арналған тұтыну корзинасы үй шаруашылықтары шығыстарының құрылымын көрсетеді және халық тұтынуында айтарлықтай үлесі бар 508 тауарлар мен қызмет көрсетулер кіреді.

Базалық инфляция – әкімшілік, оқиғалық және маусымдық сипаттағы жекелеген факторлардың ықпал етуімен бағалардың қысқа мерзімді біркелкі емес өзгерістерін болдырмайтын инфляция.

Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі 2004 жылдан бастап базалық инфляцияны есептеуді әр түрлі 5 әдістеме бойынша жүзеге асырады:

- 1-базалық инфляция: көкөніс, жеміс-жидек, бензин және көмір бағаларының өсуі есепке алынбаған инфляция;
- 2-базалық инфляция: көкөніс, жеміс-жидек, реттелетін қызмет көрсетулер және энергия ресурстары бағаларының өсуі есепке алынбаған инфляция;
- 3-базалық инфляция: бағалардың 5 ең жоғары және 5 ең төменгі өсімін есепке алынбаған инфляция;
- 4-базалық инфляция: trimmed mean;
- 5-базалық инфляция: median CPI.

Ұлттық Банк 2002 жылдан бастап жүргізіп отырған **Кәсіпорындар мониторингі** шеңберінде нақты сектор кәсіпорындарының инфляциялық күтулерін зерделеу жүзеге асырылады. Осы зерделеу пікіртерім жүргізілетін кәсіпорын басшыларының кәсіпорындардың өндірістік қызметіне, оның ішінде дайын өнімге және өндірісте пайдаланылатын шикізат пен материалдарға өткен және алдағы тоқсандағы сұраныс пен бағаларға қатысты сапалық бағалауларымен («көтеріледі», «төмендейді», «өзгеріссіз қалады») сипатталады.

Диффузиялық индекс «көтеріледі» деген жауаптардың жиынтығы және «өзгеріссіз» деген жауаптардың жартысы ретінде шығарылады. Осы индекс қарастырылатын көрсеткіштің өзгеру динамикасын сипаттайтын, жалпы индикатор болып табылады. Бұл ретте индекстің 50 жоғары мәні көрсеткіштің ұлғайғанын, 50 төмен мәні көрсеткіштің төмендегенін білдіреді.

2-бөлім бойынша. Салық-бюджет саясаты

Бюджетке **түсімдер** қатарына кірістер (салық түсімдері, салықтық емес түсімдер, негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер), бюджет кредиттерін өтеу, мемлекеттік қаржылық активтерін сатудан түскен түсімдер кіреді.

Шығындар (ағымдағы және күрделі), бюджет кредиттері, қаржылық активтерді сатып алу бюджеттің **шығыстары** болып табылады.

3-бөлім бойынша. Ақша-кредит саясаты

Ақша базасына (резервтік ақшаға) екінші деңгейдегі банктердің кассасындағы қолма-қол ақшаны (Ұлттық Банктен тысқары қолма-қол ақша) қоса алғанда Ұлттық Банк айналысқа шығарған қолма-қол ақша, екінші деңгейдегі банктердің аударылатын және басқа депозиттері, банктік емес қаржы ұйымдарының аударылатын депозиттері

және мемлекеттік және мемлекеттік емес қаржы ұйымдарының Ұлттық Банктегі теңгедегі ағымдағы шоттары.

Тар ақша базасы екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі басқа депозиттерін қоспағандағы ақша базасын білдіреді.

M1 ақша агрегаты айналыстағы қолма-қол ақшаның және банктік емес заңды тұлғалардың және халықтың теңгедегі аударылатын депозиттерінің жиынтығы ретінде есептеледі.

M2 ақша агрегаты M1 ақша агрегаты плюс теңгедегі басқа депозиттер және банктік емес заңды тұлғалардың және халықтың шетел валютасындағы аударылатын депозиттеріне тең.

Ақша массасы (M3) Ұлттық Банктің және екінші деңгейдегі банктер баланстарының шоттарын шоғырландыру негізінде айқындалады. Ол айналыстағы қолма-қол ақшадан және заңды тұлғалар мен үй шаруашылықтарының ұлттық және шетел валютасындағы аударылатын және басқа депозиттерінен тұрады.

Аударылатын депозиттер – бұл 1) кез келген сәтте айыппұлсыз және шектеусіз номинал бойынша ақшаға айналдыруға болатын; 2) чектің, траттаның немесе жиро-тапсырмалардың көмегімен еркін аударылатын; 3) төлемдерді жүзеге асыру үшін кеңінен пайдаланылатын барлық депозиттер. Аударылатын депозиттер тар ақша базасының бөлігі болып табылады.

Басқа депозиттерге негізінен, белгілі бір уақыт кезеңі аяқталғаннан кейін ғана алынуы немесе оларды әдеттегі коммерциялық операцияларда пайдалану үшін қолайлылығын төмендететін әр түрлі шектеулері болуы мүмкін және негізінен ақша жинау тетігіне ұсынылатын талаптарға сай келетін жинақ және мерзімді депозиттер жатады. Сонымен қатар, басқа депозиттерге аударылмайтын салымдар және шетел валютасымен көрсетілген депозиттер кіреді.

Ұлттық Банктің Қазақстан Қор Биржасындағы (ҚҚБ) сауда-саттыққа қатысу коэффициенті Ұлттық Банктің ҚҚБ-ғы сауда-саттықтың нетто-көлеміне нетто-қатысу қатынасы ретінде есептеледі (шетел валютасын сатып алу минус сату).

Ұлттық Банктің ақша нарығындағы операцияларының сальдосы айналыстағы қысқа мерзімді ноталардың көлемі өзгерісінің, банктердің Ұлттық Банктегі депозиттік және корреспонденттік шоттарындағы қалдығының және мемлекеттік бағалы қағаздарды сатып алу және сату бойынша нетто-операциялардың жиынтығы ретінде есептеледі.

Графиктердің, кестелердің және қосымша беттердің тізбесі

Графиктер

- 1-график. Тоқсандық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
- 2-график. Жылдық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
- 3-график. Тоқсандық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы
- 4-график. Жылдық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы
- 5-график. Өнеркәсіп өнімін өндіруші кәсіпорындар бағалары индексінің динамикасы
- 6-график. Ауыл шаруашылығы өнімі бағасы индексінің динамикасы
- 7-график. Сұраныс пен баға өзгерісінің диффузиялық индекстері
- 8-график. Мемлекеттік бюджеттің салық түсімдері
- 9-график. Мемлекеттік бюджеттің шығыстары
- 10-график. Мемлекеттік бюджеттің орындалуы
- 11-график. Ақша агрегатының динамикасы
- 12-график. Ақша мультипликаторының динамикасы
- 13-график. М1, М2 ақша агрегаттарының және М3 ақша массасының динамикасы
- 14-график. Экономикаға кредиттер және олар бойынша сыйақы ставкаларының динамикасы
- 15-график. Заңды тұлғаларға берілген кредиттер динамикасы
- 16-график. Халыққа берілген кредиттер динамикасы
- 17-график. Теңгенің АҚШ долларына шаққандағы номиналдық айырбас бағамының динамикасы
- 18-график. Теңгенің еуроға және ресейлік рубльге шаққандағы ресми бағамының динамикасы
- 19-график. Ішкі валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі
- 20-график. Теңгенің нақты айырбас бағамдарының индекстері
- 21-график. Ұлттық Банктің ішкі нарықтағы операцияларының сальдосы
- 22-график. Ұлттық Банк ставкалары дәлізінің шекаралары
- 23-график. Банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы қалдықтар
- 24-график. Ең төменгі резервтік талаптар нормативінің орындалуы
- 25-график. Қысқа мерзімді ноталарды орналастыру көлемі және олар бойынша кірістілік
- 26-график. Айналыстағы қысқа мерзімді ноталар
- 27-график. Ұлттық Банк тартқан депозиттер бойынша сыйақы көлемі және ставкасы
- 28-график. Ұлттық Банктің екінші деңгейдегі банктерден тартқан депозиттер бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі
- 29-график. Инфляцияның 2006 жылғы фактісі және болжамы

Кестелер

- 1-кесте. Ұлттық Банк активтері мен пассивтерінің динамикасы
- 2-кесте. Ақша массасының өзгеру динамикасы
- 3-кесте. Резиденттер депозиттерінің өзгеру динамикасы

Қосымша беттер

- 1-қосымша бет. Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының жұмыс істеу тетігінің өзгеруі
- 2-қосымша бет. Екінші деңгейдегі банктердің ең төменгі резервтік талаптарды қалыптастыру және орындау тәртібі

1. Инфляциялық үдерістер

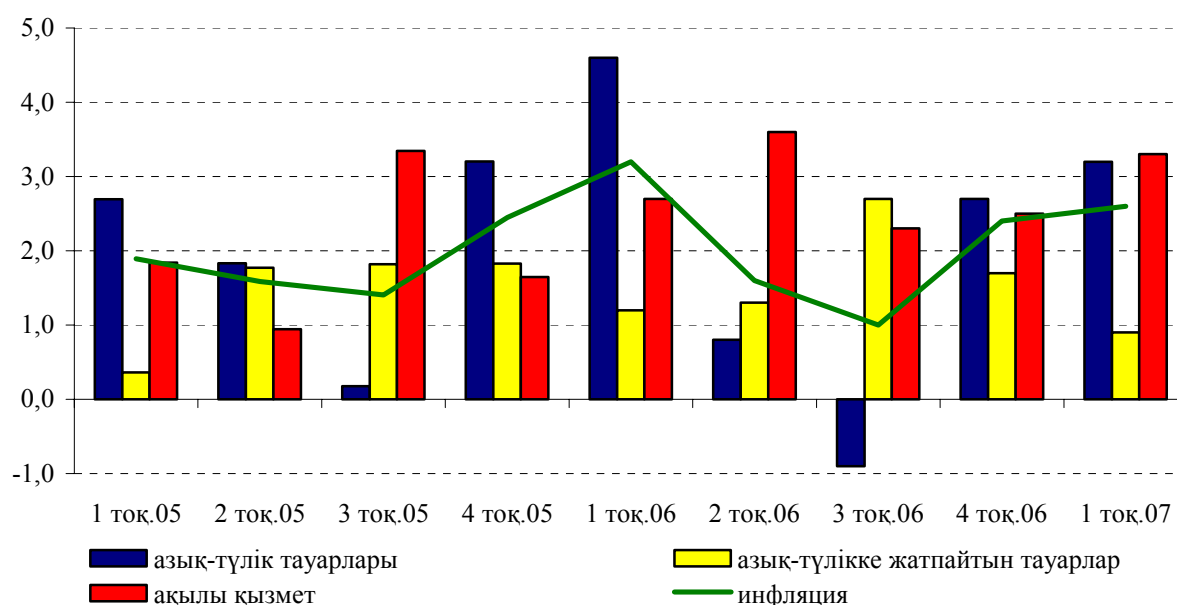
1.1. Тұтыну бағалары

2007 жылғы 1-тоқсанда тұтыну нарығындағы бағалардың өткен тоқсанмен салыстырғанда шамалы өсуі байқалды. Бұл ретте 2006 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда инфляция неғұрлым төмен деңгейде қалыптасты және ол 2,6% болды.

Инфляцияның айтарлықтай жоғары деңгейде сақталуының негізгі себебі ақылы қызмет көрсетудің және азық-түлік тауарларының қымбаттауы болып табылады, олар осы кезеңде тиісінше 3,3% және 3,2% қымбаттады, азық-түлікке жатпайтын тауарлардың бағалары 0,9% көтерілді (1-график).

1- график

Тоқсандық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы (өткен кезеңге қарағанда%)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

Тұтыну бағаларының 2007 жылғы қаңтар-наурызда өсуіне ақылы қызмет көрсетулердің жекелеген түрлерінің қымбаттауы және маусымдық фактор себеп болды.

2007 жылғы 1 тоқсанда бағалардың жеміс-көкөніс бағасының – 11,4%, электр энергиясының 10,3%, медициналық қызмет көрсетудің 7,2%, көлік қызметін көрсетудің 3,0%, оның ішінде теміржол жолаушы көлігінің 9,7% айтарлықтай өсуі тіркелді.

Ұлттық Банктің бағалауы бойынша осы тауарлар мен қызмет көрсетулердің инфляцияны қалыптастырудағы үлесі 0,7% болды, яғни инфляция көрсетілген тауарлар мен қызмет көрсетулер бағаларының өсуін есептегенде 1,9% деңгейінде қалыптасты.

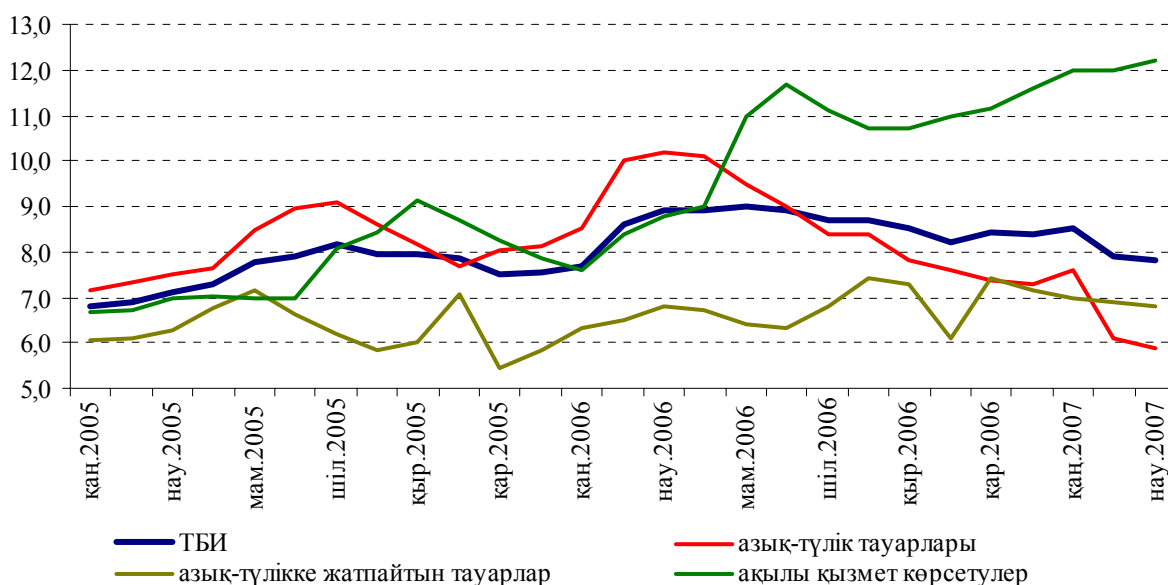
Жеміс-көкөніс өнімдері бағасының өсуі маусымдық фактормен айқындалады, бұл осы кезең үшін дәстүрлі болып табылады. Бұл ретте ағымдағы жылы бағалардың өсу қарқыны алдыңғы жылдармен салыстырғанда біршама төмендеді (2003-2006 жылдардың 1 тоқсанында жемістер мен көкөніс орташа алғанда 16,5% қымбаттады).

Инфляцияның жылдық көрсетуде 2007 жылғы қаңтар-наурызда оң үрдісі байқалды және наурыздың аяғында 7,8% деңгейінде болды (2006 жылғы желтоқсанда – 8,4%). Бұл ретте инфляцияның жылдық көрсетудегі динамикасын да халыққа ақылы

қызмет көрсету айқындайды. Мәселен, ақылы қызмет көрсетулер бір жылда 12,2%, азық-түлікке жатпайтын тауарлар 6,8%, азық-түлік тауарлары 5,9% қымбаттады (2-график). Бағалардың өсміі жылдық көрсетуде жеміс-көкөніс өнімдерінде, медициналық және көлік қызмет көрсетуде, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық қызметінде, бензинде болды.

2-график

**Жылдық инфляция және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
(өткен жылдың тиісті айына % қарағанда)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.2. Базалық инфляция

Бағалардың жалпы деңгейінің маусымдық өсуі 2007 жылғы 1 тоқсанда өткен тоқсанмен салыстырғанда базалық инфляцияның өсуімен қатар жүрді (3-график).

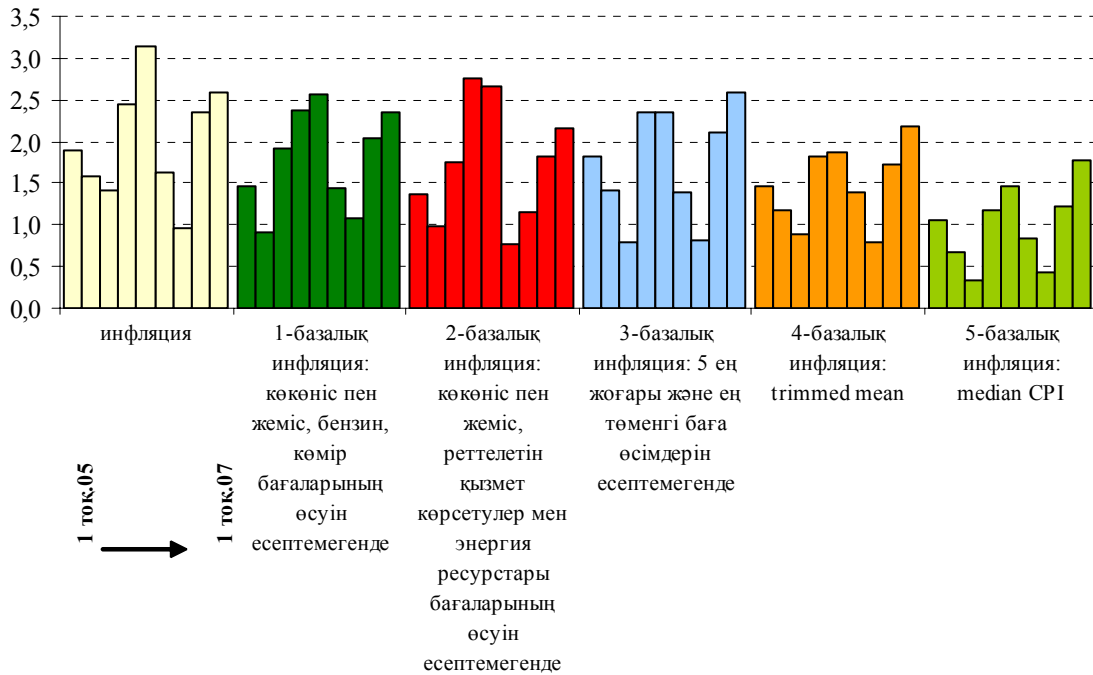
Жеміс пен көкөніс, көлік қызметін көрсету, медициналық қызмет көрсету, тұрғын үй-коммуналдық қызмет көрсету бағаларының өсуі есептеу кезінде осы компоненттері алынып тасталған базалық инфляция деңгейінің жалпы инфляцияның көрсеткіштерімен салыстырғанда неғұрлым төмен деңгейде қалыптасуына себепші болды.

Инфляцияның 2007 жылғы 1 тоқсанда төмендеуіне қарамастан базалық инфляция көрсеткіштерінің динамикасы инфляциялық үдерістердің бәсеңдеуінің болжанған үрдісін растамайды (4-график). Базалық инфляция көрсеткіштерінің ішінен 1-базалық инфляция және 2-базалық инфляция 2006 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда деңгейдің төмендегенін көрсетті, ал 3-базалық инфляция, 4-базалық инфляция және 5-базалық инфляция керісінше көтерілді.

Жылдық көрсетуде 1-базалық инфляция және 2-базалық инфляция қарқынының бәсеңдеуі жекелеген азық-түлік және азық-түлікке жатпайтын тауарлар бағасының соңғы 12 айда шамалы өсуіне мүмкіндік жасады. Осы тауарлар 3-базалық инфляцияны, 4-базалық инфляцияны және 5-базалық инфляцияны есептеу кезінде алынып тасталады, базалық инфляцияның осы түрлерінің өсуі осы арқылы түсіндіріледі.

3- график

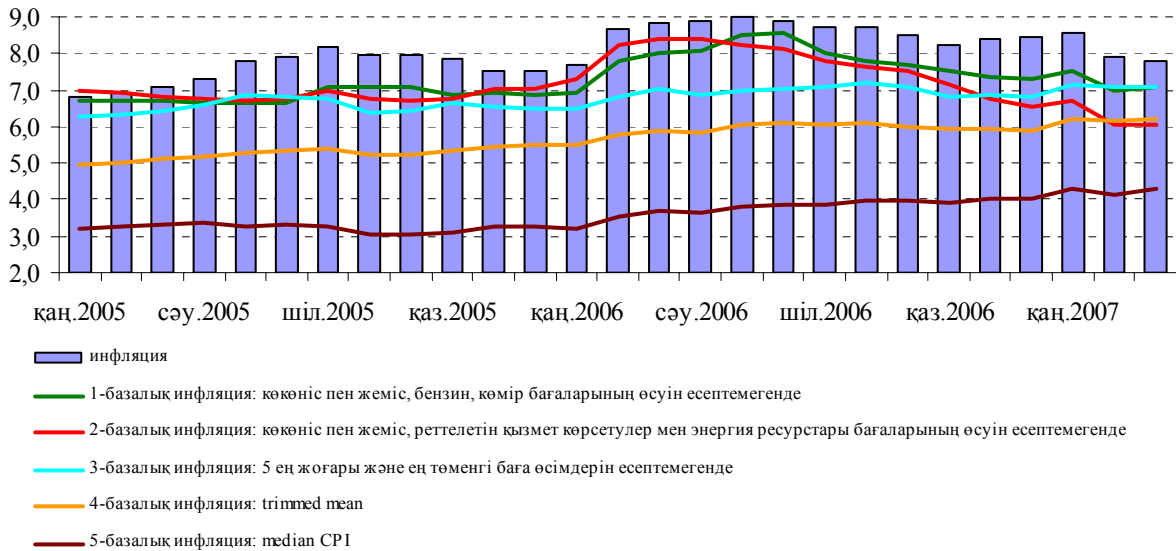
Тоқсандық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы (өткен кезеңге %)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

4- график

Жылдық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы (өткен жылдың тиісті айына қарағанда %)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.3. Экономиканың нақты секторындағы бағалар

1.3.1. Өнеркәсіп өндірісіндегі бағалар

2007 жылғы 1 тоқсанда өнеркәсіп өнімін өндіруші кәсіпорындар бағаларының 4,6% (2006 жылғы 1 тоқсанда 6,4% өсті) төмендегені байқалды. Өндірілген өнім 4,9% арзан болды, бұған ең алдымен, аралық тұтыну өнімдерінің 5,7% арзандауы себепші болды, бұл ретте өндіріс құралдарының бағасы 2,3%, тұтыну тауарларының бағасы 1,7% қымбат болды. Өндірістік сипаттағы қызмет көрсетудің бағасы 0,8% артты.

2007 жылғы қаңтар – наурызда экономика салаларының құрылымында тау-кен өнеркәсібі кәсіпорындарының өнімі 3,9% арзандады (2006 жылғы қаңтар – наурызда өсу – 9,5%). Өнеркәсіпте бағаның төмендеуі, ең алдымен, газ конденсатының 9,8%, мұнайдың – 4,3% және мұнай өнімдерінің 3,9% арзандауы арқылы болды. Бағаның негізгі өсімі көмір және табиғи газ өндіруге тиесілі болды, тиісінше 4,6% және 3,1%. Тұтастай алғанда, өндірушілердің энергия ресурстарына белгілеген бағасы 2007 жылғы қаңтар – наурызда 4,0% арзандады (2006 жылғы 1 тоқсанда 9,3% өсті).

Өңдеу өнеркәсібіндегі бағалардың 2007 жылғы 1 тоқсанда төмендеуі, ең алдымен металл бағасына қатысты қалыптасып отырған ахуалдың әсерінен 6,9% (2006 жылғы тиісті тоқсандағы өсу 2,4% болды) болды. Қара металдар прокатының бағасы 21,0%, түсті металдар – 19,5% төмендеді.

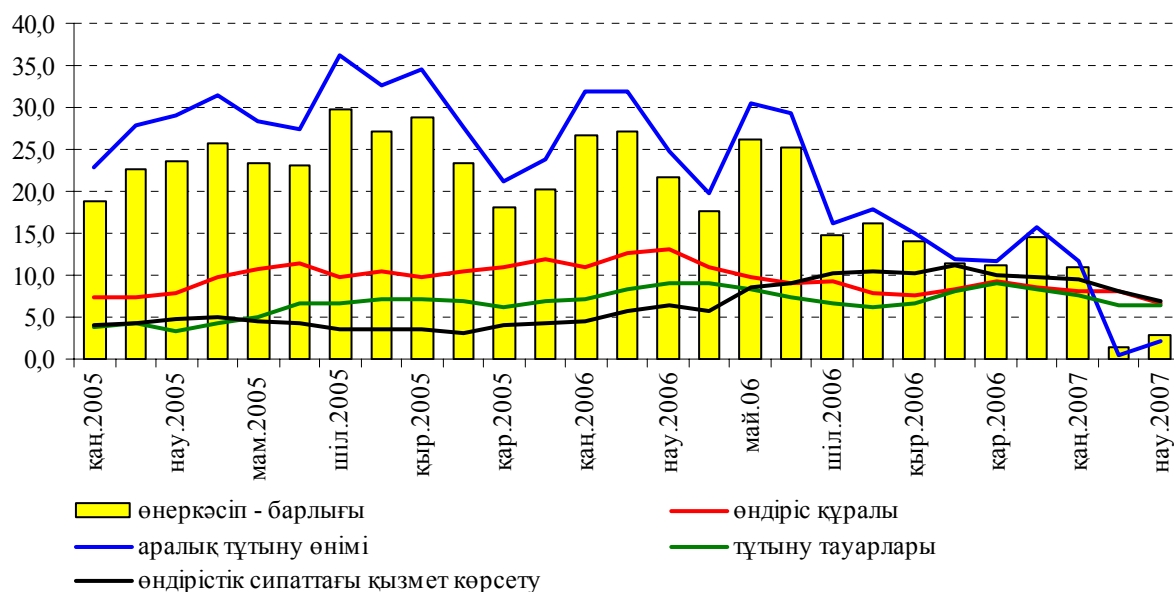
Республикада өндірілген азық-түлік тауарлары 2007 жылғы қаңтар – наурызда 3,4% қымбаттады (2006 жылғы қаңтар – наурызда - 3,2%). Бағаның ең жоғары өсуі ұн өндіруде тіркелді, нәтижесінде азық-түлік нарығында нанның бағасы 7,7% қымбаттады.

Электр энергиясын, газ және су өндірудегі және бөлудегі бағалар мен тарифтер 2007 жылғы 1 тоқсанда 5,0% өсті (2006 жылғы 1 тоқсанда - 2,4%).

2007 жылғы наурызда өнеркәсіп өндірісіндегі бағаның жылдық өсуі (2007 жылғы наурыздан 2006 жылғы наурызға) 2006 жылғы желтоқсандағы 14,6%-дан төмендеп, 2,8% болды. Соңғы 12 айда өндірілген өнім 2,6%, оның ішінде өндіріс құралдары 6,7%, аралық тұтыну өнімі - 2,1%, тұтыну тауарлары 6,4% қымбаттады. Өндірістік сипаттағы қызмет көрсету бағасының жылдық өсуі 6,9% болды (5-график).

5-график

Өнеркәсіп өнімін өндіруші кәсіпорындар бағалары индексінің динамикасы (өткен жылғы тиісті айға қарағанда %)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.3.2. Ауыл шаруашылығындағы бағалар

Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері бойынша 2007 жылғы 1-тоқсанда ауыл шаруашылығы өнімін өндірушілердің сату бағасы 3,6% өсті (2006 жылғы 1-тоқсанда – 0,9%). Ауыл шаруашылығындағы баға динамикасы өсімдік шаруашылығы өнімінің 4,0% және мал шаруашылығы өнімдері бағасының 3,1% өсуі аясында қалыптасты.

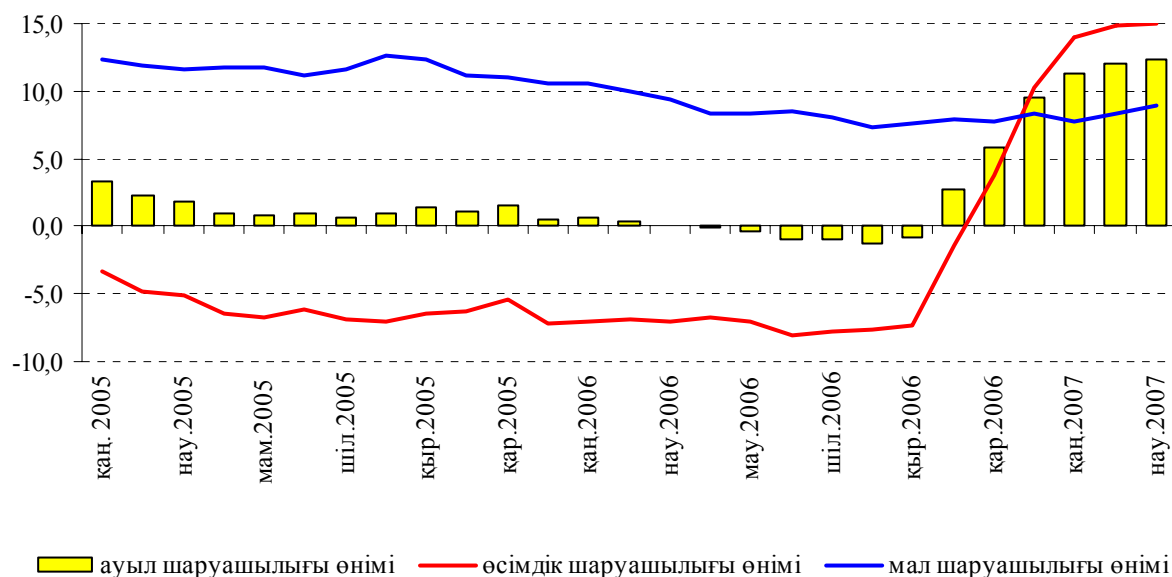
2007 жылғы 1-тоқсанда мал шаруашылығы өнімі ішінде сүттің, жұмыртқаның және еттің бағасы неғұрлым жоғары дәрежеде өсті. Құс еті арзандады.

Талданып отырған кезеңде өсімдік шаруашылығы бағасының өсуіне дәнді дақылдардың қымбаттауы себепші болды. Сонымен бір мезгілде көкөніс дақылдарына, оның ішінде картоп пен көкөніс бағасының маусымдық өсуі байқалды.

2007 жылғы наурызда ауыр шаруашылығы өнімінің бағасы жылдық көрсетуде 12,4% өсті (2006 жылғы желтоқсанда – 9,5%). Бұл ретте мал шаруашылығы өнімі 9,0%-ға (2006 жылғы желтоқсанда – 8,4%), өсімдік шаруашылығы өнімі 15,0%-ға қымбаттады (2006 жылғы желтоқсанда – 10,3%) (6-график).

6-график

Ауыл шаруашылығы өнімі бағасы индексінің динамикасы (өткен жылғы тиісті айға қарағанда %)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.3.3. Кәсіпорындар мониторингі

Кәсіпорындарға жүргізілген пікіртерім кәсіпорындардың дайын өнімдеріне сұраныстың өсуі барған сайын бәсеңдегенін көрсетті. Сонымен, 2007 жылғы 1-тоқсанда өткен тоқсанмен салыстырғанда дайын өнімге сұраныстың өскенін пікіртерім жүргізілген кәсіпорындардың 30,0% атап өтті (2006 жылғы 4-тоқсанда – 32,3%). Тұрақты сұранысқа ие кәсіпорындардың үлесі (53,4%-дан 54,7%-ға дейін) және өнімдеріне сұраныс азайған кәсіпорындардың үлесі –12,7%-дан 14,4%-ға дейін бір мезгілде ұлғайды. Нәтижесінде 2006 жылғы 2-тоқсанда басталған дайын өнімге сұраныстың өзгеруінің диффузиялық индексі 2007 жылғы 1-тоқсанда 57,8 белгісіне жетті.

2007 жылғы 2-тоқсанда пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың 38,4%-ын сұраныстың ұлғаюы күтуде, дайын өнімге сұраныстың азаюын кәсіпорындардың 6,6% ғана күтуде. Нәтижесінде 2007 жылғы 2-тоқсанда дайын өнімге сұраныстың өзгеруінің диффузиялық индексінің 65,9 дейін айтарлықтай өсуі күтілуде (7-график).

Пікіртерім жүргізілген кәсіпорындардың дайын өнімдерінің және өндіріс барысында пайдаланылатын шикізат пен материалдардың бағасына қатысты ахуал инфляциялық үрдістердің болуымен және инфляциялық күтулердің сақталуымен сипатталуда. 2007 жылғы 1-тоқсанда дайын өнім бағасының өскенін кәсіпорындардың 31,5% атап көрсетті (2006 жылғы 4-тоқсанда – 26,6%). Өнімдеріне баға төмендеген кәсіпорындардың саны аз ғана өсті – 5,4% (2006 жылғы 4-тоқсанда – 3,2%). Осының салдары ретінде дайын өнімге бағаның өзгеруінің диффузиялық индексінің осы индексті есептеген кезден бергі уақыттағы (2005 жылғы 2-тоқсаннан) ең жоғары мәнді құрап, 63,0 дейін артқаны байқалды (4-тоқсанда – 61,7).

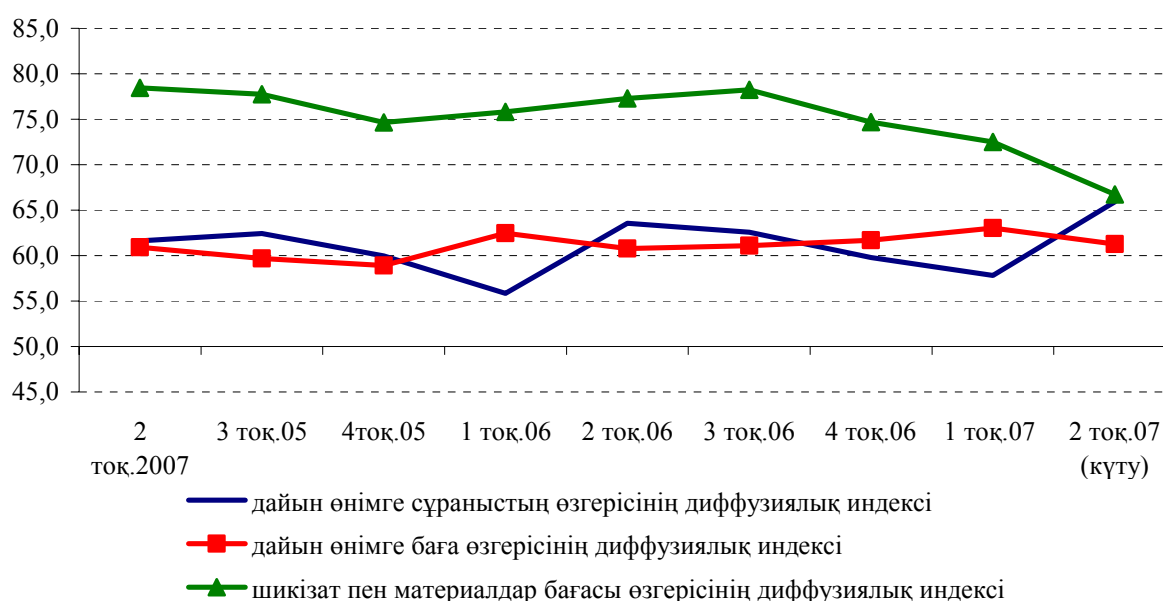
2007 жылғы 2-тоқсанда дайын өнімге бағаның өзгеруінің диффузиялық индексінің 61,3 дейін төмендеуі күтіледі, бұл өздерінің дайын өніміне бағаның төмендеуін күтетін кәсіпорындар үлесі аз ғана 3,2% азайған кезде өнімдеріне бағаның өсуі болжанатын кәсіпорындар үлесінің 25,7% дейін азаюына байланысты (7-график).

2006 жылғы 4-тоқсаннан бастап шикізат және материалдар бағасының өсуінің бәсеңдегені байқалады. Шикізат және материалдар бағасының төмендеуі көрсеткен кәсіпорындардың үлесі 1,0% - 2,7% дейін ұлғайды, сауал жүргізілгендердің 32,0% баға тұрақтылығы туралы мәлімдеді, олардың үлесі өткен тоқсанда 36,5% болды. Бағаның өсуін көрсеткен кәсіпорындардың үлесі аз ғана, 55,3% - 56,2% дейін ұлғайды. Нәтижесінде шикізат және материалдар бағасы өзгеруінің диффузиялық индексі 72,5 дейін азайды.

2007 жылғы 2-тоқсанда шикізат және материалдар бағасының өсуін күтетін кәсіпорындардың үлесі 43,6% дейін азайды, бағаның төмендеуін күтетін кәсіпорындардың үлесі 1,7% құрайды. Осының салдары ретінде диффузиялық индекс 66,7 дейін төмендеуді жалғастырады (7-график).

7-график

Сұраныс пен баға өзгерісінің диффузиялық индекстері

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

1.4. Инфляция факторлары

2007 жылы тұтыну нарығындағы ахуал монополист кәсіпорындар қызметі бағасының өсуі, белсенді бюджет саясаты, жалақының өсу қарқынының еңбек өнімділігінің өсуінен асып түсуі сияқты факторлардың ықпалынан қалыптасады. Сонымен қатар, инфляцияға теріс ықпал осы факторлар ықпалының айтарлықтай төмендегеніне қарамастан, жиынтық сұраныстың, шетел капиталы ағынының өсуіне әсер етуін жалғастыруда.

2007 жылғы 1-тоқсанда инфляция көп жағдайда монополист кәсіпорындар қызметінің бағасы мен тарифтерінің өсу ықпалымен айқындалды. Мәселен, қаңтар-наурызда электр энергиясы 10,3%-ға, газбен жабдықтау 3,1%-ға, көлік қызметін көрсету 3,0%-ға, оның ішінде теміржол көлігі 9,7%-ға қымбаттады.

2007 жылғы 1-тоқсанда Қазақстанның бюджет саясаты барынша белсенді болды. Ол шығыстардың айтарлықтай өсуімен және бюджетке түсімдердің біркелкі өсуімен сипатталды. 2007 жылғы қаңтар – наурызда мемлекеттік бюджеттің шығыстары 36,3% өсті, бұл ретте түсім 3,6% ғана ұлғайды. Нәтижесінде бюджет дефициті 2007 жылғы

наурыздың аяғында 84,7 млрд. теңгені немесе ЖІӨ 3,3% құрады, 2006 жылғы тиісті кезеңде профицит 75,0 млрд. теңге болды (2. Салық-бюджет саясатын қараңыз).

Жалақының өсу қарқынының еңбек өнімділігінің өсу қарқынынан асып түсуі ағымдағы жылы да экономикаға инфляциялық қысымның өсуіне себепші болған өзекті мәселе болып қалуда. Мәселен, 2007 жылғы қаңтар – наурызда нақты жалақының өсуі 20,0% болды, бұл ретте еңбек өнімділігі 7,5% өсті.

Ағымдағы жылы елге шетел капиталы ағынының үрдісі сақталды. Кеден статистикасының деректері бойынша (ұйымдаспаған сауданы есепке алмағанда) 2007 жылғы 1-тоқсанда экспорттың көлемі 10,1 млрд. АҚШ долл. құрады, бұл 2006 жылғы 1-тоқсандағы көлемнен 36,6% көп, импорт 60,1%-ға, 6,5 млрд. АҚШ долл. дейін өсті. Сыртқы сауданың белсенді сальдосы 3,6 млрд. АҚШ долл. дейін өсті (8,0%-ға өсу). Мұндай өсу белгілі бір мөлшерде шетелдік инвестициялардың негізгі капиталға ағыны көлемінің азаюымен өтелді. Мәселен, негізгі капиталға шетелдік инвестициялар 2007 жылғы қаңтар – наурызда 2006 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 77,6% қысқарды.

Екінші деңгейдегі банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелері 2007 жылғы 1-тоқсанда 14,6%-ға өсті.

2007 жылғы 1-тоқсанда тұтынушылық және инвестициялық сұраныстың азайғанына қарамастан, банктердің кредиттік белсенділігі барынша жоғары деңгейде қалды: 2007 жылғы қаңтарда кредитке сұраныс маусымдық төмендеуден кейін ағымдағы жылдың ақпан-наурызында банктердің кредиттік белсенділігі өсті. 2007 жылғы қаңтар – наурызда банктер берген кредиттердің көлемі 2006 жылғы қаңтар – наурызбен салыстырғанда 1,9 есе өсті (2006 жылғы қазан - желтоқсанда – 1,7 есе). Берілген кредиттер бойынша сыйақы ставкалары да бір мезгілде 2006 жылғы желтоқсандағы 12,6%-дан 2007 жылғы наурызда 13,2%-ға дейін өсті.

Мұндай өсуге қарамастан, ағымдағы жылы ақша агрегаттарының кеңею қарқыны бәсеңдеді. 2007 жылғы 1-тоқсанда ақша массасының өсуі 7,0% (2006 жылғы қаңтар - ақпанда – 12,9%), ал ақша базасының кеңеюі – 5,5% (56,9%) болды (3.1. Ақша ұсынысын қараңыз).

Ағымдағы жылы тұтынушылық және инвестициялық сұраныстың өсу қарқынының бәсеңдегені байқалды, бұл 2006 жылдың екінші жартыжылдығында басталған.

2007 жылғы 1-тоқсанда халықтың ақшалай кірісі 2006 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда нақты көрсетуде 19,0% ұлғайды (2006 жылғы 4-тоқсанда – 7,4%). 2007 жылғы қаңтар – наурызда 2006 жылғы қаңтар – наурызбен салыстырғанда бөлшек тауар айналымының өсуі 9,8% құрады (2006 жылғы 4-тоқсанда – 16,1%).

2006 жылдың аяғында инвестициялық сұраныстың төмендеу үрдісі байқалды. Ағымдағы жылы инвестициялық сұраныстың бәсеңдеуі жалғасты. Мәселен, 2007 жылғы қаңтар – наурызда 2006 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда негізгі капиталға инвестициялар 7,1%-ға өсті, 2006 жылғы 1-тоқсанда инвестициялар көлемі 19,4%-ға өсті (2006 жылғы 4-тоқсанда 23,1%-ға азайды). Мұндай бәсеңдеуге, ең алдымен, көлемі 2007 жылғы қаңтар-наурызда 2006 жылғы қаңтар-наурыздағы көлемнің 53,7% құраған негізгі капиталға шетелдік инвестициялардың қысқаруы себепші болды.

Нақты ЖІӨ-нің жиынтық ұсыныс көрсеткіші ретінде өсуі 2007 жылғы 1-тоқсанда 2006 жылғы 1-тоқсандағымен салыстырғанда 10,5% болды (2006 жылғы 4-тоқсанда – 10,8%).

Осылайша, 2007 жылғы 1-тоқсанда жекелеген факторлардың инфляцияға әсері өткен тоқсандармен салыстырғанда айтарлықтай әлсіреді. Нәтижесінде осы үрдістер инфляциялық процестердің бәсеңдеуіне алып келді, мұның өзі жылдық инфляция қарқынының 2006 жылғы мамырдағы 9,0%-дан 2007 жылғы наурызда 7,8%-ға дейін төмендеуін қамтамасыз етті.

2. Салық-бюджет саясаты

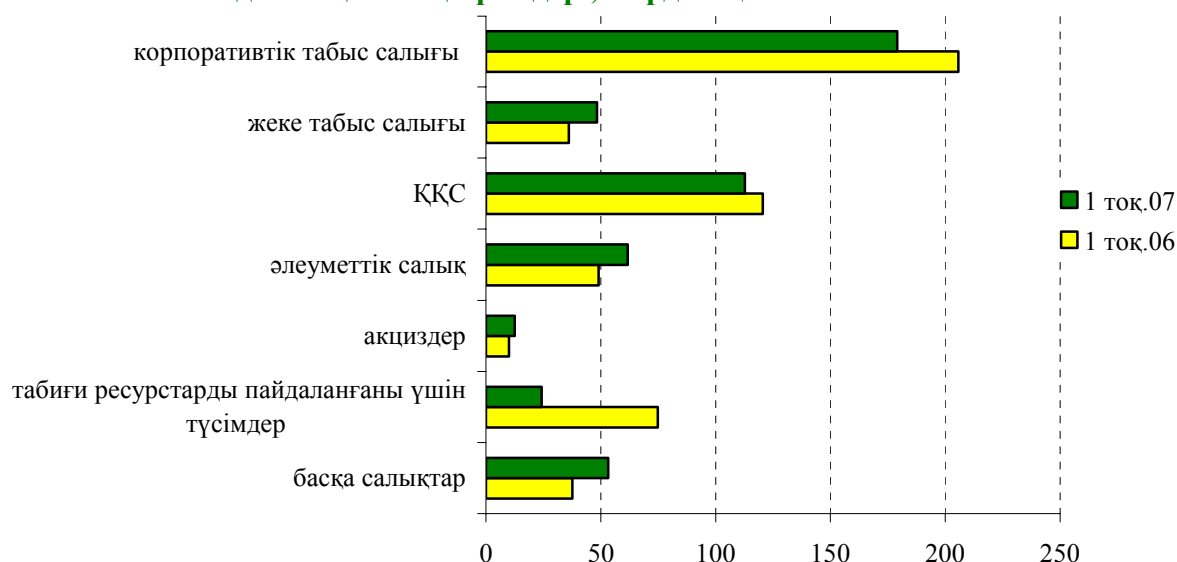
Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің деректері бойынша 2007 жылғы 1-тоқсанда мемлекеттік бюджеттің түсімдері 592,1 млрд. теңгені құрады. Өткен жылдың тиісті кезеңінің көрсеткіштерімен салыстырғанда олар 3,6%-ға өсті. Кірістер өсімі салықтық емес түсімдердің, негізгі капиталды сатудан түсімдер көлемінің ұлғаюымен, сондай-ақ ресми трансферттермен қамтамасыз етілді.

Салық түсімдері көлемінің 7,0% қысқаруы табиғи ресурстарды пайдаланғаны үшін түсімдердің 67,6% және корпоративтік табыс салығы бойынша 2,9% азаюы нәтижесінде болды, бұл Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының жұмыс істеу тетігінің 2006 жылғы 1 шілдеден бастап өзгеруімен байланысты (1-қосымша бет). Қосылған құн салығы ставкасының 15%-дан 14%-ға дейін азаюы нәтижесінде қосылған құн салығы бойынша түсімдер аз ғана, 6,5% төмендеді.

2007 жылғы 1-тоқсанда салықтардың басқа түрлері бойынша түсімдер 2006 жылғы 1-тоқсанмен салыстырғанда өсті (8-график).

8-график

Мемлекеттік бюджеттің салық түсімдері, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі

2007 жылғы 1 тоқсанда салықтық емес түсімдердің құрылымында 21% астамы мүлікті заңдастырудан түскен алымдарға тиесілі.

2007 жылғы 1 тоқсанда республикалық бюджетке Ұлттық қордан кепілдік берілген трансферт түсті, бұл оның жұмыс істеу тетігін өзгерткен кезден бері бірінші рет болды (1-қосымша бет). Кепілдік берілген трансферт көлемі 37 млрд. теңге болды.

Бюджеттік кредиттерді өтеу 17,1% ұлғайды, мемлекеттің қаржы активтерін сатудан түсімдер 64,4 есе қысқарды.

2007 жылғы 1 тоқсанда мемлекеттік бюджеттің шығыстары 543,7 млрд. теңге сомасында қаржыландырылды. 2006 жылғы тиісті кезеңнің көрсеткіштерімен салыстырғанда олар 36,3% ұлғайды.

Мемлекеттік бюджеттің ағымдағы шығындары 436,5 млрд. теңге сомасына қаржыландырылды. Өткен жылғы осындай кезеңмен салыстырғанда олар 26,2% өсті. Мемлекеттік бюджеттің ағымдағы шығындарының құрамында жеке тұлғаларға

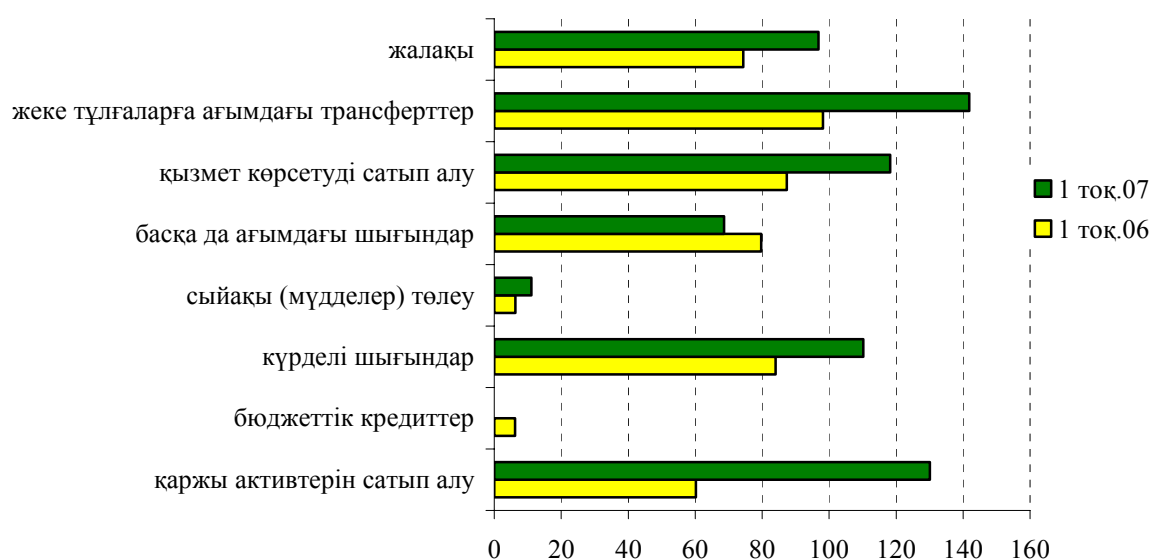
ағымдағы трансферттер, қызмет көрсетуді сатып алуға, сондай-ақ жалақы төлеуге арналған шығындар неғұрлым үлкен үлеске ие. 2007 жылғы 1 тоқсанда 2006 жылғы 1 тоқсандағы көрсеткіштермен салыстырғанда борышқа қызмет көрсетуге арналған шығыстар, әсіресе ішкі заемдар бойынша 76,4% өсті. Бұл айналыстағы мемлекеттік бағалы қағаздар көлемінің ұлғаюына, олардың айналыс мерзімінің ұлғаюына, сондай-ақ олар бойынша сыйақы ставкалары деңгейінің көтерілуіне байланысты.

2007 жылғы 1 тоқсанда мемлекеттік бюджеттің күрделі шығындары 2006 жылғы осындай кезеңмен салыстырғанда 31,3% ұлғайды, бұл негізінен, негізгі капиталды сатып алуға және құруға арналған шығыстардың ұлғаюына байланысты болды.

2007 жылғы 1 тоқсанда бюджеттік кредиттер олардың 2006 жылғы 1 тоқсандағы көлемінің 0,2% құрады. Қаржы активтерін сатып алуға арналған шығыстар 2,2 есе өсті (9-график).

9-график

Мемлекеттік бюджеттің шығыстары, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі

Нәтижесінде 2007 жылғы 1 тоқсанда мемлекеттік бюджет 84,7 млрд. теңге дефицитпен немесе ЖІӨ-ге шаққанда 3,3% қалыптасты, 2006 жылғы осындай кезеңде профицит 75,0 млрд. теңге мөлшерінде байқалды (10-график).

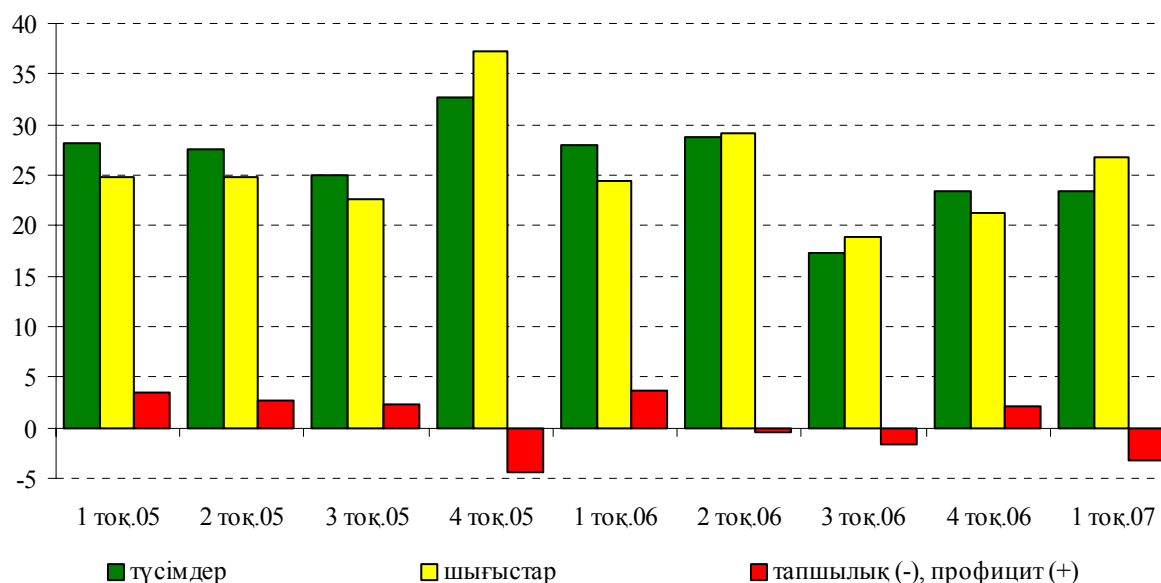
Дефицитті қаржыландыру көздері мынадай түрде қалыптасты: заемдардың түсуі – 21,0 млрд. теңге, оларды өтеу – 15,8 млрд. теңге, бюджет қаражатының бос қалдықтарын пайдалану – 79,5 млрд. теңге.

Үкіметтің ішкі борышы 2007 жылғы наурызда 2006 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 5,2%-ға 398,6 млрд. теңгеге дейін ұлғайды және ұзақ мерзімді қазынашылық облигациялар шығарылымымен қамтамасыз етілді.

Үкіметтің сыртқы борышы 2007 жылғы 1-тоқсанда 5,1%-ға, 1,7 млрд. АҚШ долл. дейін қысқарды.

10-график

Мемлекеттік бюджеттің орындалуы, ЖІӨ-ге %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

1-қосымша бет

Қазақстан Республикасының Ұлттық Қорының жұмыс істеу тетігінің өзгеруі

Бұрын қолданылып жүрген схемаға сәйкес Ұлттық Қорды қалыптастыру көздері мыналар болып табылады:

1) шикізат секторы ұйымдарынан олардың жылдық көлемдерінен республикалық бюджетке түсетін нақты түсімдерден асуы ретінде айқындалатын республикалық бюджеттің ресми трансферттері. Шикізат секторы ұйымдарынан түсетін түсімдерге заңды тұлғаларға салынатын корпоративтік табыс салығы; қосылған құн салығы, үстеме пайдаға салынатын салық, бонустар, роялтилер, жасалған келісім-шарттар бойынша өнімді бөлу жөніндегі Қазақстан Республикасының үлесі бойынша бюджетке түсімдер жатады;

2) республикалық меншіктегі және тау-кен өндіру мен өңдеу салаларына жататын мемлекеттік мүлікті жекешелендіруден түскен түсімдер есебінен айқындалатын республикалық бюджеттің ресми трансферттері;

3) шикізат секторы ұйымдарынан республикалық бюджетке түсетін республикалық бюджетте жоспарланған түсімдер сомасының 10% мөлшерінде есептелетін республикалық бюджеттің ресми трансферттері;

4) ауыл шаруашылығына арналған жер учаскелерін сатудан түскен түсімдер есебінен айқындалатын жергілікті бюджеттің ресми трансферттері;

5) Ұлттық қорды басқарудан түскен инвестициялық кірістер;

6) Қазақстан Республикасының заңнамасымен тыйым салынбаған өзге де түсімдер мен кірістер.

Осылайша, 1)-4) тармақтарда баяндалған Ұлттық қорға түсімдер түсімдер ретінде де, мемлекеттік бюджеттің шығыстары ретінде де көрсетілді.

Ұлттық қор бұрынғы тетікке сәйкес:

1) тұтастай алғанда қаржы жылы бойынша республикалық бюджетке түсімдердің бекітілген және нақты көлемі арасындағы айырмашылық ретінде айқындалатын республикалық бюджеттің шығынын өтеуге;

2) Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан республикалық бюджетке Қазақстан Республикасының Президенті айқындайтын мақсаттарға берілетін нысаналы трансферттер түрінде;

3) Қазақстан Республикасының Ұлттық қорын басқаруға және жыл сайын аудит өткізуге байланысты шығыстарды жабуға жұмсалады.

2006 жылғы 1 шілдеде күшіне енген жаңа тетіктерге сәйкес Ұлттық қорды қалыптастырудың көздері мыналар болып табылады:

1) Ұлттық қорға жіберілетін бюджетке түсімдер мыналардан тұрады:

- мұнай секторының кәсіпорындарынан түскен тікелей салықтар, оған мыналар жатады: корпоративтік табыс салығы, қосылған құн салығы, роялтилер, бонустар, өнімді бөлу бойынша үлес, экспортталатын өңделмеген мұнайға рент салығы, газ конденсаты;

- республикалық меншіктегі және тау-кен өндіру мен өңдеу салаларына жататын мемлекеттік мүлікті жекешелендіруден түскен түсімдер;

- ауыл шаруашылығына арналған жер учаскелерін сатудан түскен түсімдер;

2) Ұлттық қорды басқарудан түскен инвестициялық кірістер;

3) Қазақстан Республикасының заңнамасымен тыйым салынбаған өзге де түсімдер мен кірістер.

Бұл ретте түсімдердің осы түрлері мемлекеттік бюджеттің не кірістік, не шығыстық бөліктеріне әсерін тигізбей-ақ Ұлттық қорға тікелей есептеледі.

Ұлттық қор:

1) Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан республикалық бюджетке тиісті қаржы жылына арналған дамудың бюджеттік бағдарламаларын (ішкі бағдарламаларын) іске асыруға арналған кепілдік берілген трансферт түрінде;

2) Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан республикалық бюджетке Қазақстан Республикасының Президенті айқындайтын мақсаттарға берілетін нысаналы трансферттер түрінде;

3) Қазақстан Республикасының Ұлттық қорын басқаруға және жыл сайын аудит өткізуге байланысты шығыстарды жабуға жұмсалады.

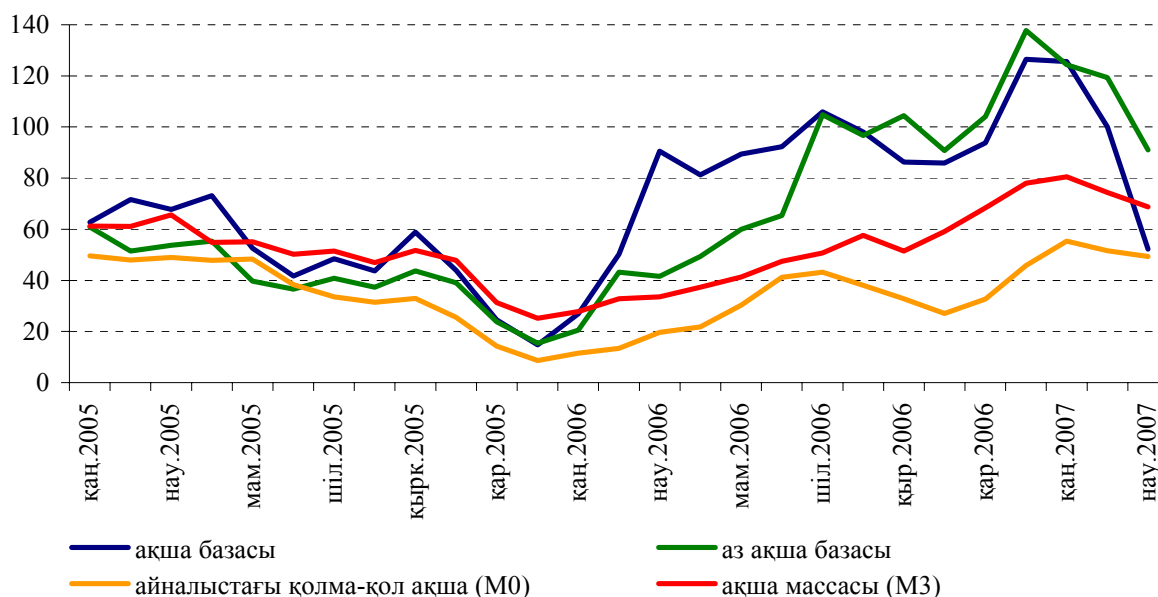
2. Ақша-кредит саясаты

2.1. Ақша ұсынысы

2006 жыл бойы ақша ұсыныстары көрсеткіштерінің әс жүзінде тұрақты өсуінен кейін 2007 жылғы 1-тоқсанда олардың өсу қарқынының төмендеуі байқалады (11-график).

11-график

Ақша агрегаттарының динамикасы (өткен жылдың тиісті айына қарағанда %)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Бұл ретте осындай үрдісті айқындайтын факторлар ақша ұсынысы көрсеткішіне байланысты бөлінеді.

3.1.1. Ақша базасы

Ақша базасы 2007 жылғы наурыздың аяғында 1584,0 млрд. теңге болды. 2006 жылғы 1-тоқсанда осы қарқын неғұрлым жоғары – 56,9% болғанда, 2007 жылғы 1 тоқсан үшін кеңеюі 5,5% болды. Тар ақша базасы 2007 жылғы 1-тоқсанда 6,9% тарылды.

2007 жылғы наурызда 2006 жылғы наурызбен салыстырғанда ақша базасы 52,2% ұлғайды. Осы кеңею Ұлттық Банктің халықаралық резервтерінің өсуімен қамтамасыз етілді, ол таза ішкі активтердің төмендеуімен өтелген жоқ.

Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері 2007 жылғы наурызда 2006 жылғы наурызбен салыстырғанда 94,6%-ға 21,6 млрд. АҚШ долл. дейін ұлғайды. Ұлттық Банктің ішкі валюта нарығында валюта сатып алуы Ұлттық қордың активтердің толықтыру және Қаржы министрлігінің сыртқы борышқа қызмет көрсету бойынша операциялардың жүргізілуіне қарамастан таза валюта қорларының 2,0 есе ұлғаюына әкелді. Алтынмен активтер жүргізілген операциялар және әлемдік нарықтарда оның бағасының 13,6% өсуі нәтижесінде 22,8% ұлғайды.

Ұлттық Банктің таза ішкі активтері, негізінен банктердің қысқа мерзімді ноталар бойынша (3.3. Ақша-кредит саясатының құралдары мен операцияларын қараңыз) міндеттемелерінің ұлғаюы, сондай-ақ басқа да ішкі активтердің төмендеуі арқасында қысқарды.

Банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы қалдықтарының және банктердің кассаларындағы қолма-қол ақшаның ұлғаюына әкелген (2-қосымша бет) ең төменгі резервтік талаптар тетігін қатайту нәтижесінде тар ақша базасы кеңейді. Осы кеңею 2007 жылғы наурызда 2006 жылғы наурызбен салыстырғанда 91,1% болды (1-кесте).

1-кесте

**Ұлттық Банктің активтері мен пассивтерінің өзгеру динамикасы
(өткен жылдың тиісті кезеңіне қарағанда %)**

	2-тоқ.06	3-тоқ.06	4-тоқ.06	1-тоқ.07
Таза халықаралық резервтер	43,3	54,0	156,4	87,5
Таза ішкі активтер	7,2	-1,1	-213,0	-184,1
Үкіметке таза талаптар	31,2	38,4	-357,9	-10,7
Қаржы ұйымдарына талаптар	-47,9	-25,6	-236,7	-369,4
Қалған экономикаға талаптар	-62,5	-87,8	-97,4	-77,9
Басқа да таза ішкі активтер	147,1	-31,7	-49,6	57,0
Ақша базасы	92,3	86,2	126,5	52,2
Ұлттық Банктен тыс қолма-қол ақша	40,3	35,6	49,9	54,0
Банктердің аударылатын депозиттері	207,7	410,2	502,4	200,4
Банктердің басқа депозиттері	415,5	-40,3	51,5	-17,1
Тар ақша базасы	65,3	104,5	137,8	91,1

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Сонымен қатар, 2006 жылғы желтоқсандағы көрсеткіштермен салыстырғанда 2007 жылғы наурызда ақша базасының және тар ақша базасының өсу қарқыны жылдық көрсетуде едәуір баяулады (11-график). Ақша базасының өсу қарқынының баяулауы Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері өсуінің баяулауымен түсіндіріледі. Тар ақша базасының құрылымында банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы қалдықтарының өсу қарқыны төмендеді.

3.1.2. Ақша массасы

2007 жылғы 1-тоқсан үшін ақша массасының кеңеюі 7,0% (2006 жылғы 1-тоқсанда – 12,9%) 3935,7 млрд. теңгеге дейін болды. Банк жүйесінің таза сыртқы активтері 48,1% төмендеді, ішкі активтер 14,1% ұлғайды.

2007 жылғы наурызда 2006 жылғы наурызбен салыстырғанда ақша массасының өсуі таза ішкі активтер қысқарғанда, банк жүйесіндегі ішкі активтердің елеулі ұлғаюы нәтижесінде 68,7% болды (11-график).

Банк жүйесінің таза ішкі активтерінің құрылымында Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері екінші деңгейдегі банктердің таза сыртқы активтері 2,4 есе қысқарғанда, 87,5% ұлғайды. Банктердің сыртқы активтерінің төмендеуі негізінен, резидент еместер алдындағы депозиттер бойынша (3,3 есе) және олардан тартылған кредиттер (2,2 есе) бойынша міндеттемелердің едәуір өсуіне байланысты.

Банк жүйесінің ішкі активтерінің өсуі экономикадағы кредиттеудің сақталып отырған жоғарғы өсуімен қамтамасыз етілді (3.1.3. Экономикаға кредиттерді қараңыз). Банк жүйесінің Үкіметке талаптары Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы

қағаздарының ұлғаюы, сондай-ақ Қаржы министрлігінің Ұлттық Банктегі шоттарындағы қалдықтарының төмендеуі есебінен едәуір көтерілді.

Ақша массасының жылдық көрсетудегі өзгерістер динамикасы соңғы 4-тоқсанда негізінен, олардың сыртқы активтерінің қысқаруы кезінде банк жүйесінің ішкі активтерінің өсуімен айқындалады. 2006 жылғы 4 тоқсан ғана ерекше болды, мұнда факторлардың іс-әрекеті өзгерді (2-кесте).

2-кесте

**Ақша массасының өзгеру динамикасы
(өткен жылдың тиісті кезеңіне қарағанда %)**

	2-тоқ.06	3-тоқ.06	4-тоқ.06	1-тоқ.07
Таза сыртқы активтер	-43,5	-80,1	324,3	-35,2
Ішкі активтер	89,6	115,8	66,3	91,5
Үкіметке талаптар	96,0	142,0	-168,6	1397,1
Экономикаға талаптар	63,8	80,1	84,1	93,0
Басқа да таза ішкі активтер	-31,1	-43,2	-97,1	-96,9
Ақша массасы	47,6	51,5	78,1	68,7
Айналыстағы қолма-қол ақша	41,2	32,8	45,8	49,3
Резиденттердің депозиттері	49,2	56,3	86,1	73,2

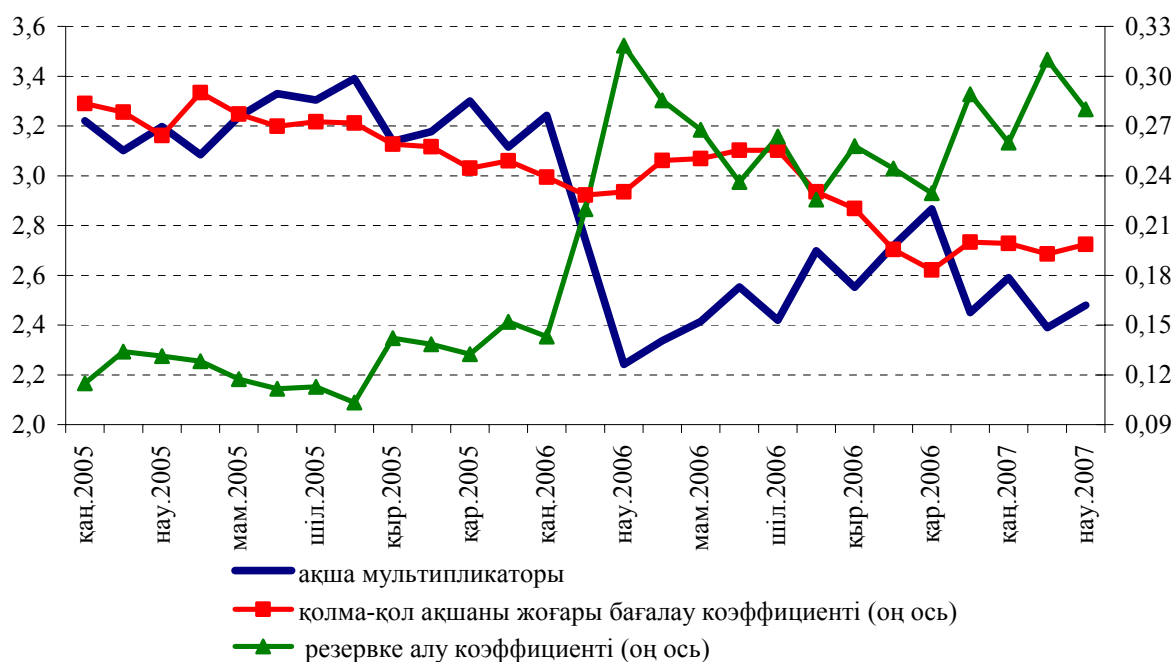
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Негізгі ақша массасын құрайтындар – айналыстағы қолма-қол ақшаның және банк жүйесіндегі депозиттердің динамикасын талдау көрсетілген компоненттердің ішінен соңғыларының ақша массасының өсуінде басым орын алып отырғанын растайды. Нәтижесінде, 2007 жылғы наурыздың қорытындылары бойынша ақша массасының құрылымында резиденттер депозиттерінің үлесі 2006 жылғы наурызда 81,3%-дан 83,4%-ға дейін ұлғайды.

Ақша массасының неғұрлым елеулі өсу қарқыны ақша базасының кеңею қарқынымен салыстырғанда ақша мультипликаторының 2006 жылғы наурызда 2,24-дан 2007 жылғы наурызда 2,48 дейін ұлғаюына себепші болды (12-график).

12-график

Ақша мультипликаторының және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

– Айналыстағы қолма-қол ақша

Айналыстағы қолма-қол ақша 2007 жылғы 1-тоқсанда 8,5% (2006 жылғы 1-тоқсанда – 6,0%) ұлғайды және наурыздың аяғында 652,1 млрд. теңге болды. 2007 жылғы наурызда 2006 жылғы наурызбен салыстырғанда айналыстағы қолма-қол ақшаның өсуі 49,3% жетті. Мұндай үрдістер олардың өсуіне ықпал ететін факторлардың қолданылуы (жалақы және зейнетақылардың көтерілуі, қолма-қол нысанда берілген банктік кредиттер көлемінің өсуі, депозиттерден ақша алу және басқалары), қолма-қол ақшаның азаюын (айырбас пункттерінің қолма-қол шетел валютасын сату, тауарларды, жұмысты және қызмет көрсетуді сатудан түскен түсімдер көлемінің ұлғаюы және басқалары) қамтамасыз ететін факторлардың қолданылуынан басым болуын куәландырады.

2007 жылғы 1-тоқсанда 2006 жылғы 1-тоқсанмен салыстырғанда банктердің кассаларынан қолма-қол ақша беру 66,2% 2081,0 млрд. теңгеге дейін, ал банктердің кассаларына түсімдер – 66,1%, 2007,4 млрд. теңге дейін ұлғайды. Нәтижесінде банктердің кассаларынан нетто-беру 73,6 млрд. теңге (2006 жылғы 1-тоқсанда – 43,5 млрд. теңге) болды.

– Резиденттердің депозиттері

Резиденттердің депозиттері 2007 жылғы наурыздың аяғында 3283,5 млрд. теңгеге жетті. 2007 жылғы 1-тоқсанда олар 6,7% өсті. Заңды тұлғалардың депозиттері 2,9%, жеке тұлғалар – 14,5% ұлғайды.

Жылдық көрсетуде депозиттер 73,2%, оның ішінде банктік емес заңды тұлғалардың депозиттеріндегі қалдықтар 67,1%, ал жеке тұлғалар – 85,4% өсті. Бұл ретте өткен кезеңнің көрсеткіштерімен салыстырғанда өсу қарқыны баяулады (3-кесте).

Ұлттық валютамен аударылатын депозиттер М1 ақша агрегатын есептеу үшін пайдаланылатын айналыстағы қолма-қол ақшамен қатар салыстырмалы түрде жоғары емес өсу көрсеткіштерін көрсетеді (13-график).

Ұлттық валютадағы басқа депозиттер 2006 жылғы 4-тоқсандағы өсу көрсеткіштерімен салыстырғанда 2007 жылғы 1-тоқсандағы жылдық көрсетудегі өсу көрсеткіштерінің төмендеуіне қарамастан өсудің жоғары динамикасын көрсетуде. Атап айтқанда, М2 ақша агрегаты шетел валютасындағы аударылатын депозиттердің өсу көрсеткіштерінің төмен болуына қарамастан ақша агрегаттарының арасында барынша көп көрсеткіштермен сипатталады.

3-кесте

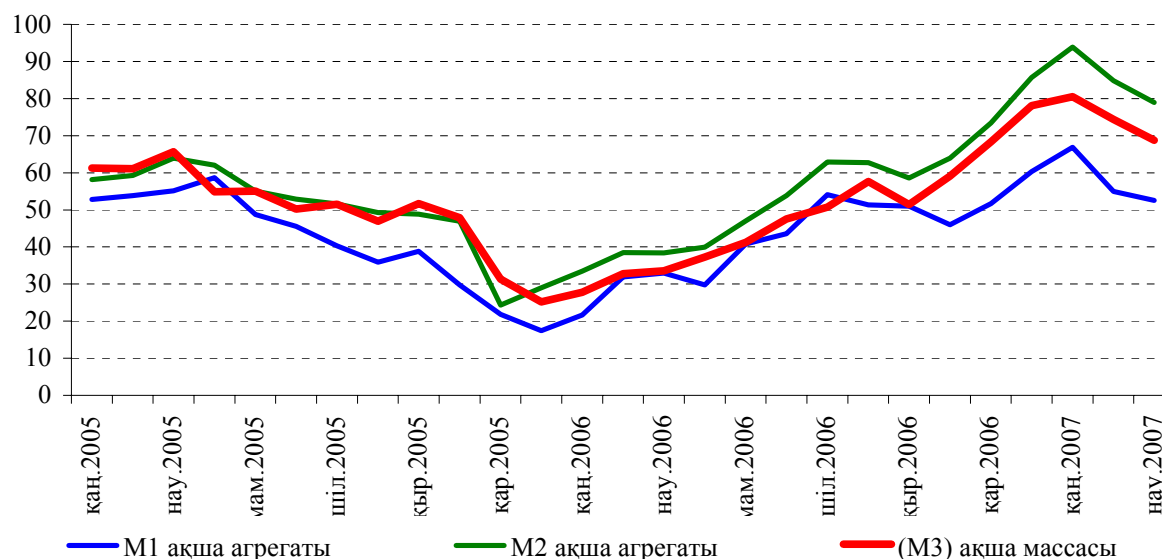
**Резиденттер депозиттерінің өзгеру динамикасы
(өткен жылдың тиісті кезеңіне қарағанда %)**

	2-тоқ.06	3-тоқ.06	4-тоқ.06	1-тоқ.07
Резиденттердің депозиттері	49,2	56,3	88,4	73,2
Теңгемен аударылатын депозиттер	46,1	71,2	77,1	55,4
халық	42,5	73,5	75,4	66,9
банктік емес заңды тұлғалар	69,8	57,1	77,3	53,6
Теңгедегі басқа депозиттер	84,1	77,4	134,1	126,1
халық	87,1	63,7	137,0	143,6
банктік емес заңды тұлғалар	80,9	94,3	131,7	112,5
Шетел валютасымен аударылатын депозиттер	-1,9	28,7	53,6	12,5
халық	-2,5	30,7	20,5	33,7
банктік емес заңды тұлғалар	1,5	16,4	59,8	9,2
Шетел валютасындағы басқа депозиттер	29,1	33,1	57,9	38,0
халық	45,2	36,7	22,7	20,7
банктік емес заңды тұлғалар	8,5	27,3	87,6	50,3

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

13-график

**М1, М2 ақша агрегаттарының және М3 ақша массасының динамикасы
(өткен жылдың тиісті айына қарағанда %)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.1.3. Экономикаға кредиттер

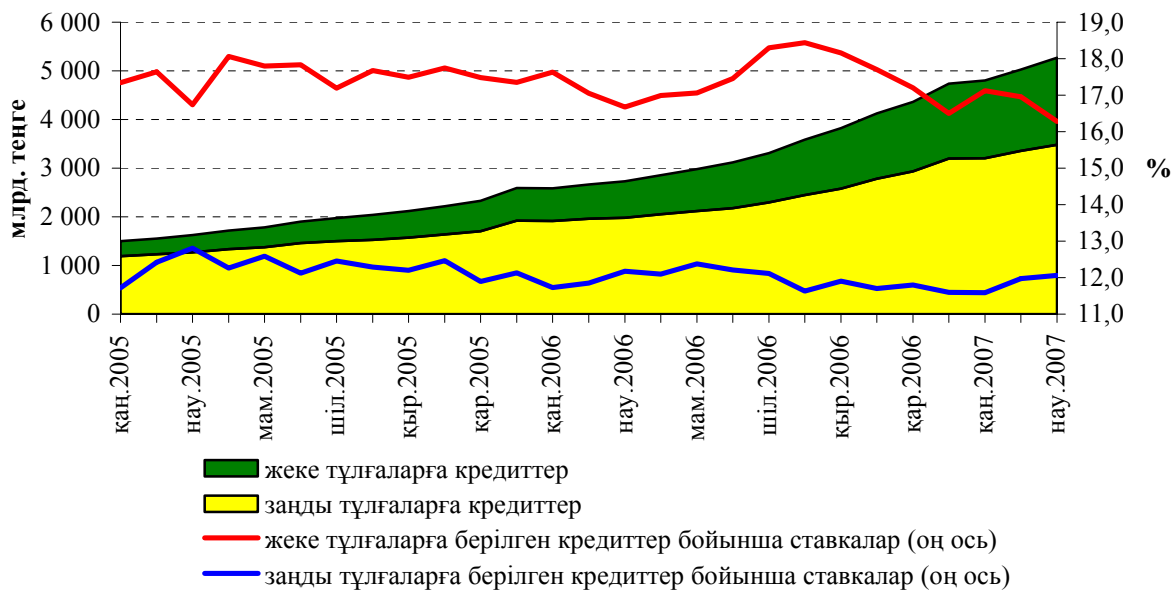
Екінші деңгейдегі банктердің Қазақстанның экономикасындағы кредиттік үстемдігінің жоғарғы қарқыны 2006 жылғы 1-тоқсанда сақталды. Осы кезең ішінде экономикадағы кредиттер 12,4% ұлғайды және 5272,4 млрд. теңгеге жетті. Бұл ретте халыққа берілген кредиттер 16,3%, заңды тұлғаларға берілген кредиттер – 8,9% өсті. Соған қарамастан, заңды тұлғаларға берілген кредиттер 2007 жылғы наурыздың қорытындылары бойынша экономикадағы кредиттер көлемінің 66,0% алды (14-график).

2007 жылғы наурызда 2006 жылғы наурызбен салыстырғанда экономикаға берілген кредиттер 92,9% өсті, оның ішінде заңды тұлғаларға кредиттер 75,8%, жеке тұлғалар – 2,4 есе өсті.

Берілетін кредиттер бойынша сыйақы ставкалары 2007 жылғы 1-тоқсанда түрлі бағыттағы үрдістерді көрсетті. Заңды тұлғалардың кредиттері бойынша орташа алынған ставка 2006 жылғы желтоқсанда 11,6%-дан 2007 жылғы наурызда 12,1% дейін көтерілді. Жеке тұлғалардың кредиттері бойынша орташа алынған ставка 2006 жылғы желтоқсанда 16,5%-дан 2007 жылғы наурызда 16,3% дейін төмендеді (14-график).

14-график

Экономикаға кредиттер және олар бойынша сыйақы ставкаларының динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

– Заңды тұлғаларға кредиттер

Заңды тұлғаларға кредиттер 2007 жылғы наурызда 2006 жылғы наурызбен салыстырғанда 75,8% өсті.

2007 жылғы 1-тоқсанда 2006 жылдың басында байқалған ұлттық валютамен берілген кредиттердің өсуімен салыстырғанда шетел валютасымен берілген кредиттердің өсу қарқынының басым үрдісі сақталды (15-график).

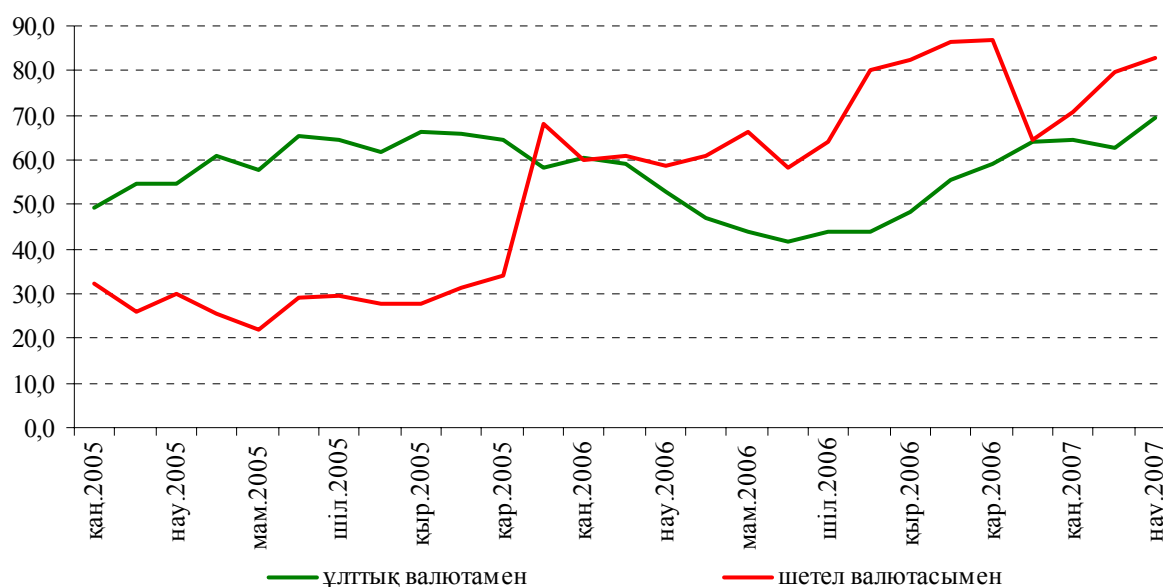
Заңды тұлғаларға берілген кредиттер көлемінде орташа және ұзақ мерзімді кредиттердің үлесі 2007 жылғы наурыздың аяғында 66,9% (2006 жылдың аяғында – 63,0%) болды.

Заңды тұлғаларға берілген кредиттер құрылымында 2007 жылғы наурыздың аяғында айналым қаражатын (47,8%), негізгі қорларды (15,8%) сатып алуға, сондай-ақ

объектілердің жаңа құрылысына және қайта жаңғыртуға (14,3%) берілген кредиттер үлесі көбірек.

15-график

**Занды тұлғаларға берілген кредиттер динамикасы
(өткен жылдың тиісті кезеңіне қарағанда %)**

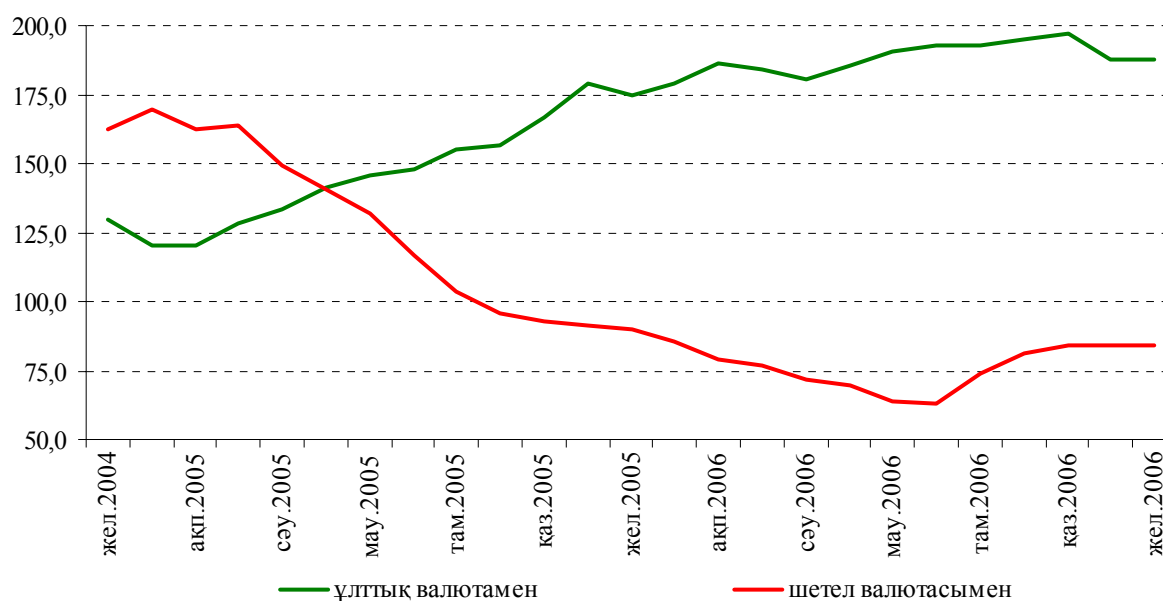
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

– Халыққа берілген кредиттер

Халыққа берілген, жылдық ұлғаюы 2,4 есе болған кредиттер динамикасында ұлттық валютадағы кредиттер мейлінше жоғары өсу қарқынын көрсетіп отыр. 2007 жылғы наурызда 2006 жылғы наурызбен салыстырғанда халыққа ұлттық валютамен берілген кредиттер 2,9 есе, ал шетел валютасындағы кредиттер 90,8% ұлғайды (16-график).

16-график

**Халыққа берілген кредиттер динамикасы
(өткен жылдың тиісті кезеңіне қарағанда %)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Халыққа берілген кредиттердің құрылымында тұтыну мақсаттарына берілген кредиттер 2007 жылғы наурызда 9,2%-ға ие болды. Халыққа тұрғын үй салуға және сатып алуға берілген кредиттердің үлесі 2007 жылғы наурызда 34,4% құрады.

2.2. Валюта бағамы

2007 жылғы 1-тоқсанда ішкі валюта нарығындағы ахуал теңге бағамының АҚШ долларына қатысты нығайымен сипатталды. Тұтастай алғанда, тоқсанның қорытындысы бойынша теңге бағамы АҚШ долларына қатысты 2,5% – 127,0 теңге/1 АҚШ долларынан 123,84 теңге/1 АҚШ долл. дейін нығайды.

2007 жылғы 1-тоқсанда теңгенің орташа алынған айырбас бағамы 2006 жылғы 4-тоқсандағы көрсеткішпен салыстырғанда 2,3% нығайып, бір АҚШ доллары үшін 124,87 теңге болды. Тоқсан ішінде теңге АҚШ долларына қатысты 1 АҚШ доллары үшін 123,17 теңге – 126,79 теңге аралығында өзгерді (17-график).

17-график

Теңгенің АҚШ долларына шаққандағы номиналдық айырбас бағамының динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

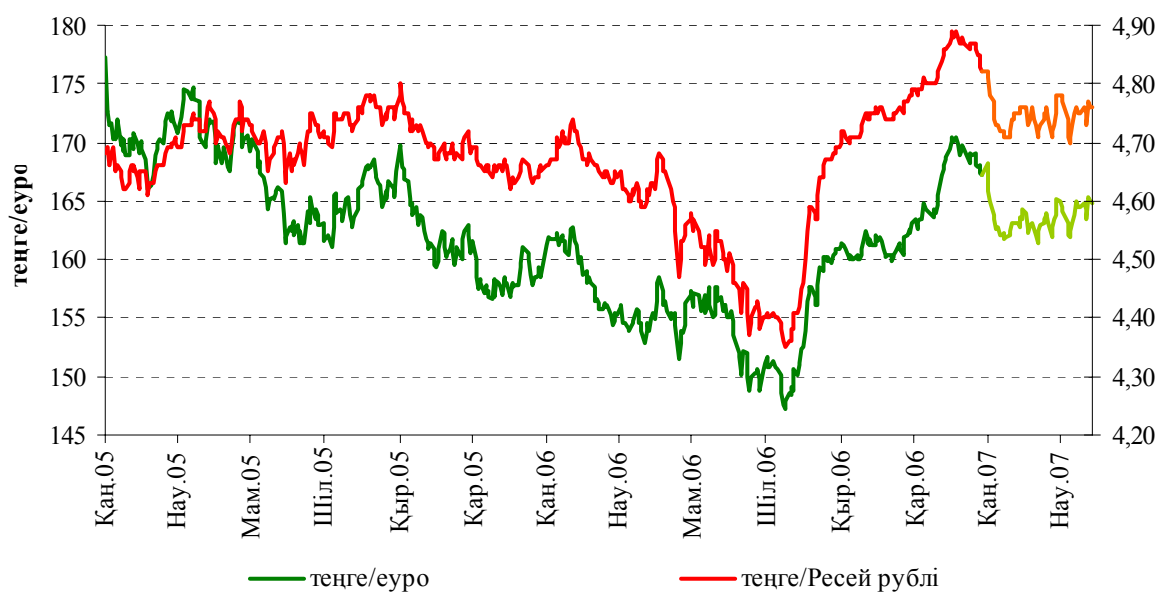
Қазанда теңге АҚШ долларына қатысты едәуір нығайды (1,7%), ал қаңтарда және наурызда теңге небары тиісінше 0,5% және 0,3% нығайды.

Ресей рублімен мәмілелердің көлемі ішкі валюта нарығының биржалық бөлігінде шамалы ғана болғандықтан, ал 2007 жылғы 1-тоқсанда еуромен мәмілелер мүлдем жасалмағандықтан, теңгенің осы валюталарға қарағандағы бағамы АҚШ долларына қатысты кросс-бағамның негізінде есептеледі. Тиісінше, теңге бағамының еуроға және ресейлік рубльге қатысты динамикасы теңге бағамының АҚШ долларына қатысты динамикасымен, бірыңғай еуропалық валютаның халықаралық қаржы нарығындағы ахуалымен және Ресей Орталық Банкінің ресейлік рубльдің валюталар қоржынына қатысты айырбас бағамы жөніндегі саясатымен айқындалды.

2007 жылғы 1-тоқсанда теңгенің еуроға және ресейлік рубльге қатысты ресми бағамы тиісінше 1,3% және 1,2% нығайды (18-график).

18-график

Теңгенің еуроға және ресейлік рубльге шаққандағы ресми бағамының динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2007 жылғы 1-тоқсанда ішкі валюта нарығындағы ахуал валюта түсімі көлемінің әкелінуімен және биржалық және банкаралық нарықтардың валюталық сегментіндегі операциялардың үлкен көлемімен сақталып отырған әлемдік валюта нарықтарының ахуалымен айқындалды, мұның өзі шетел валютасы ұсынысының оған деген сұраныстан асып кетуіне алғышарттар жасады. Бұдан басқа, 2007 жылғы 1-тоқсанда екінші деңгейдегі банктердің сырттан қарыз алу процесіндегі белсенділігінің төмендегеніне қарамастан, бұл фактор ішкі валюта нарығында шетел валютасын ұсынудың елеулі көзі болуда. Мәселен, 2007 жылғы 1-тоқсанда екінші деңгейдегі банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелерінің өсімі 4,8 млрд. АҚШ долл. (2006 жылғы 4-тоқсанда 8,6 млрд. АҚШ долл.) құрады.

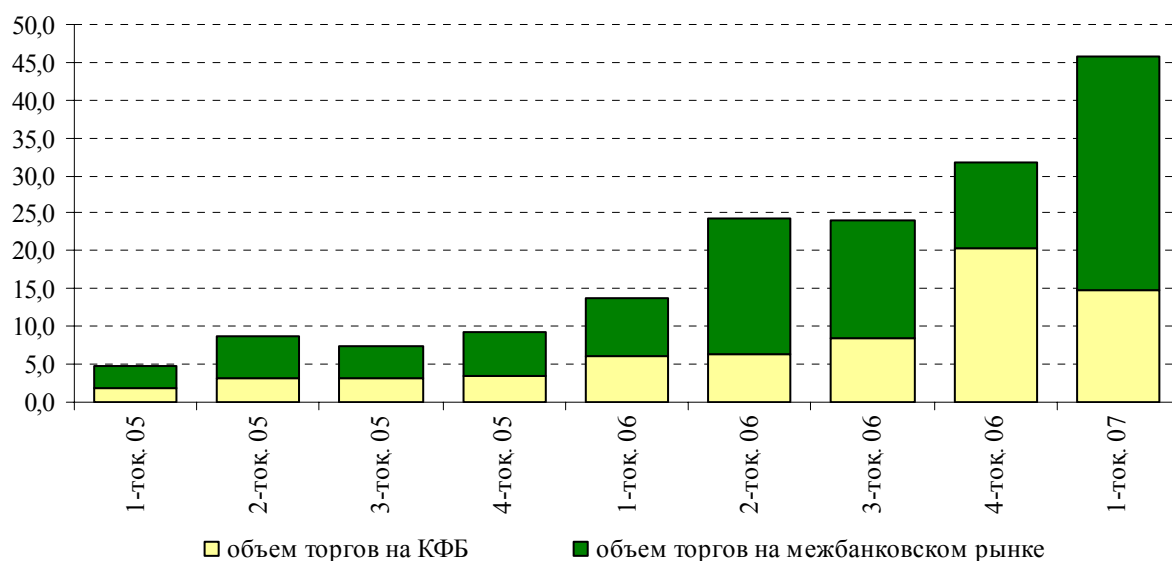
Бұл ретте 2007 жылғы қаңтарда ішкі валюта нарығы көбінесе ішкі факторлардың ықпалында болды. Мәселен, қаңтарда әлемдік валюта нарығындағы ахуал ішкі валюта нарығына қарағанда доллардың нығаюымен (АҚШ доллары еуроға қарағанда 1,6% нығайды) сипатталды. Ақпанда және наурызда ішкі валюта нарығындағы АҚШ долларының динамикасы шын мәнісінде оның әлемдік валюта нарығындағы динамикасына сәйкес болды (ақпанда және наурызда АҚШ доллары еуроға қарағанда тиісінше 2,0% және 0,8% бәсеңдеді).

2007 жылғы 1-тоқсанда Қазақстан Қор Биржасының валюта бөлігінде және банкаралық валюта нарығында үлкен сауда-саттық көлемі тіркелді, мұның өзі инвесторлардың америкалық валютаға теріс көзбен қарайтынын және нарыққа қатысушылардың алыпсатарлық қатынасын көрсетеді. Мәселен, ішкі валюта нарығында сауда-саттық көлемі 2006 жылғы 4-тоқсанмен салыстырғанда 43,8% ұлғайып, 45,8 млрд. АҚШ долл. құрады.

Қазақстан Қор Биржасында доллар позициясындағы биржалық сауда-саттық көлемі 2006 жылғы 4-тоқсанмен салыстырғанда 27,2% төмендеп, 14,9 млрд. АҚШ долларын құрады (Қазақстан Қор Биржасындағы сауда-саттықтың нетто көлемі брутто көлемнің шамамен 70% құрады). Биржадан тыс валюта нарығындағы операциялардың көлемі 2007 жылғы 1-тоқсанда алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 2,7 есе көбейіп, 30,9 млрд. АҚШ долларын құрады (19-график).

19-график

Ішкі валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі, млрд. АҚШ долл.

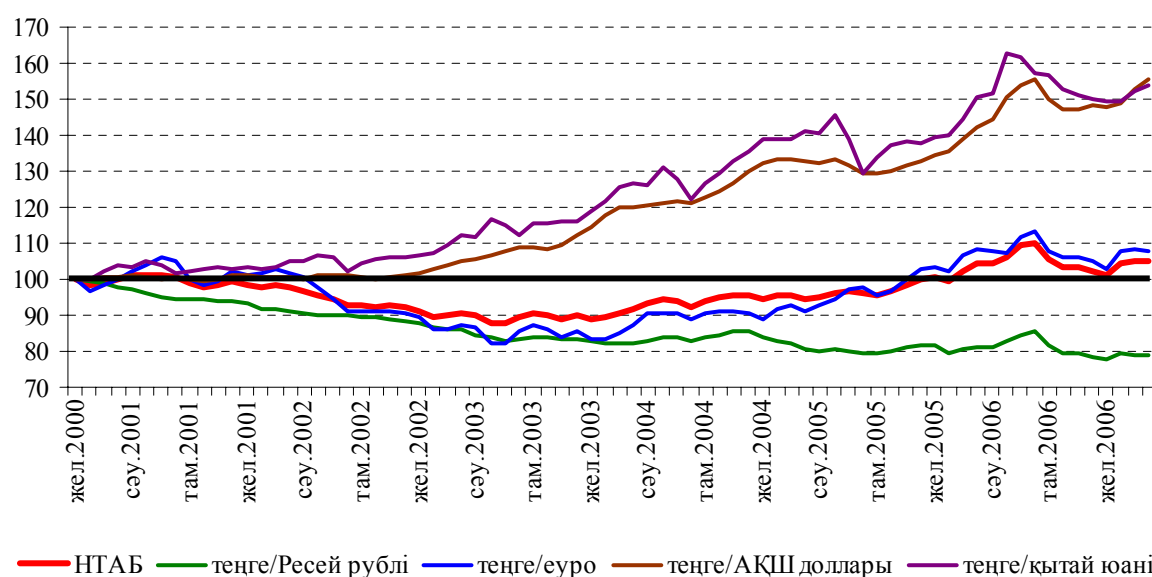
Дереккөзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2007 жылғы 1-тоқсанның қорытындысы бойынша теңгенің нақты тиімді айырбас бағамының (НТАБ) индексі және негізгі валюталарға қатысты теңгенің нақты айырбас бағамының индекстері жоғарылаған. Мәселен, теңгенің НТАБ индексі 4,2% ұлғайды. Бұл ретте теңге ТМД елдерінің валюталар корзинасына қатысты 2,0%, басқа елдердің валюталар коржынына қатысты 5,2% нығайды.

2007 жылғы 1-тоқсанда теңге нақты көрсеткішінде АҚШ долларына қатысты 4,6%, еуроға қатысты 4,9%, Ресей рубліне қатысты 1,6%, қытай юаніне қатысты 4,8% нығайды (20-график).

20-график

Теңгенің нақты айырбас бағамдарының индекстері (2000 жылғы желтоқсан = 100%)

ДД Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2.3. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары

Ағымдағы жылы Ұлттық Банк валюта нарығына қатысуды едәуір қысқартты. 2007 жылғы 1-тоқсанның қорытындысы бойынша Ұлттық Банктің ҚҚБ-ға қатысу коэффициенті 20,4% болды. Бұл ретте Ұлттық Банк қаңтарда шетел валютасының нетто-сатып алушысы, ал ақпанда және наурызда нетто-сатушысы болды.

Бұдан басқа, 2007 жылғы 1-тоқсанда Ұлттық Банк Ұлттық қордың мақсаттары үшін көлемі 928,1 млн. АҚШ долларын құраған шетел валютасын сатып алуды жүзеге асырды.

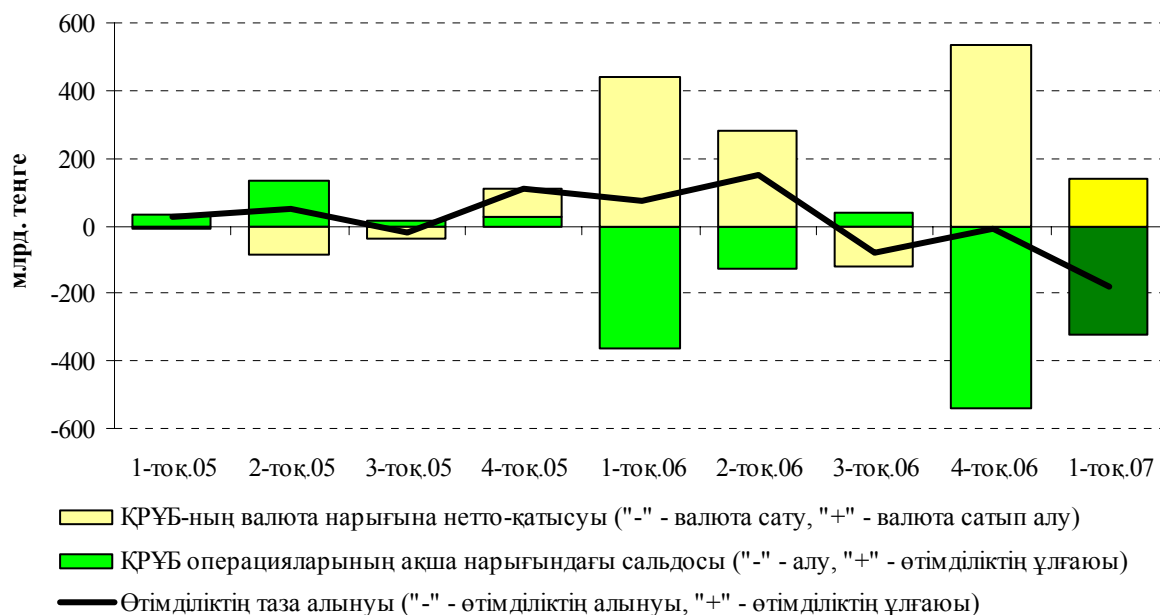
Инфляцияны реттеу мақсатында Ұлттық Банк қысқа мерзімді ноталар шығару және банк секторынан депозиттер тарту арқылы артық өтімділікті реттеу бойынша операциялар жүргізді (қараңыз, 3.3.2. Ашық нарықтағы операциялар және 3.3.3. Тұрақты тетіктер).

2007 жылғы 1 наурыздан бастап Ұлттық Банк айналыс мерзімі 1 жылға дейінгі ноталарды шығаруға кірісті (1 наурызға дейін ноталар тек қана 28 күндік мерзіммен шығарылды). Ноталар 28 күндік (1 ай), 91 күндік (3 ай), 182 күндік (6 ай) және 365 күндік (1 жыл) айналыс мерзімімен шығарылатын болады. 2007 жылғы 1-тоқсанда айналыс мерзімі 28, 91 және 182 күндік ноталар шығарылды.

Тұтастай алғанда 2007 жылдың 1-тоқсанында қаржы нарығындағы Ұлттық Банк операцияларының нәтижесі өтімділікті алу болды (21-график).

21-график

Ұлттық Банктің ішкі нарықтағы операцияларының сальдосы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2007 жылғы 1-тоқсанда Ұлттық Банк ақша-кредит операцияларын пайдаланудың тиімділігін арттыру және қолданылатын шаралардың ақша нарығына ықпалын одан әрі күшейту, ақша-кредит саясаты құралдарының әр түрі бойынша ставкаларды келісу жөніндегі жұмысын жалғастырды.

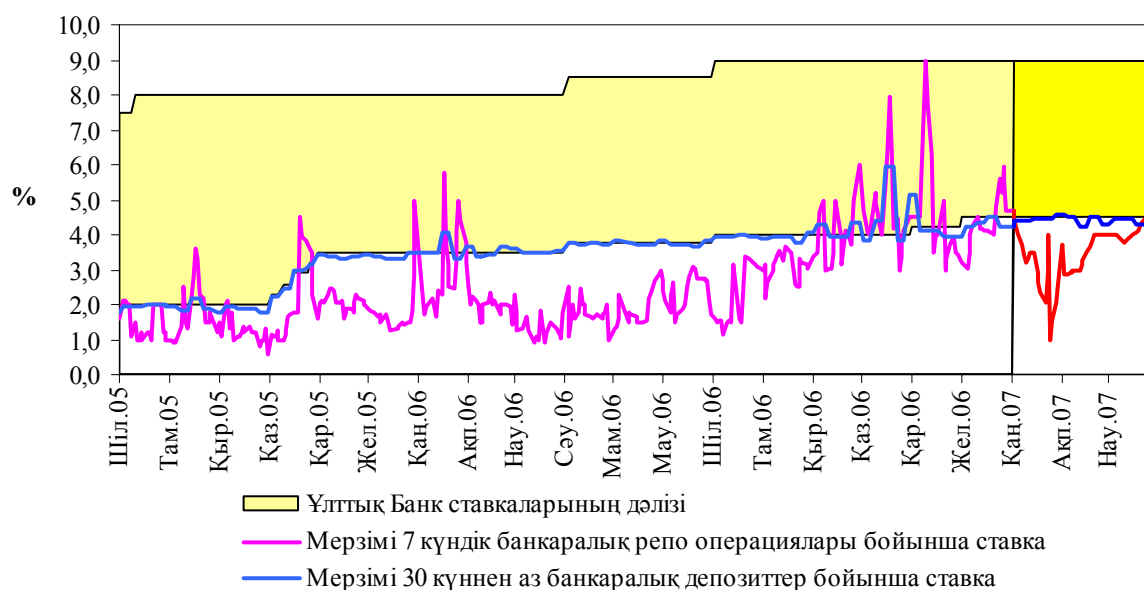
Банктерден тартылатын депозиттер бойынша ставка 2007 жылғы 1 қаңтардан бастап ресми қайта қаржыландыру ставкасының 1/2 деңгейінде белгіленді. Бұл ретте ресми қайта қаржыландыру ставкасы бұрынғы деңгейде - 9% болып сақталды. Осылайша, Ұлттық Банк ставкаларының дәлізі қазіргі кезде 4,5 п.т. құрайды (жоғарғы

шекарасы – ресми қайта қаржыландыру ставкасы, төменгі шекарасы – банктерден тартылатын депозиттер бойынша ставка).

2007 жылғы 1-тоқсанда ақша нарығында мерзімдері бойынша салыстырылатын операциялар бойынша кірістіліктің аздап төмендегені байқалды. Осы кезеңде олардың орташа деңгейі Ұлттық Банктің екінші деңгейдегі банктерден тартатын депозиттері бойынша ставкadan төмен болды. Мерзімі 30 күнге дейінгі банкаралық депозиттер бойынша орташа алынған ставка 4,4% деңгейінде (2006 жылдың 4-тоқсанында 4,7%) қалыптасты. Мерзімі 7 күндік банкаралық РЕПО операциялары бойынша орташа алынған ставка 3,1% (2006 жылдың 4-тоқсанында 5,34%) құрады (22-график).

22-график

Ұлттық Банк ставкалары дәлізінің шекаралары

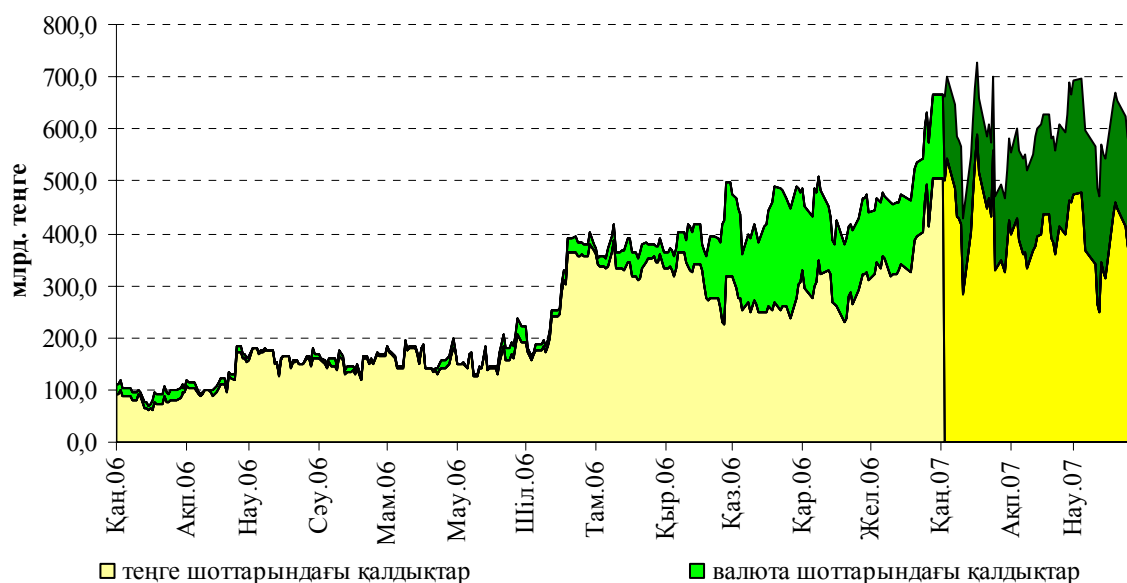

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2007 жылғы 1-тоқсанда екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы шетел валютасымен қалдықтардың өсуі байқалды. Көрсетілген кезеңде корреспонденттік шоттардағы ұлттық валютамен қалдықтар төмендеу үрдісін байқатты. (23-график).

23-график

Банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы қалдықтар

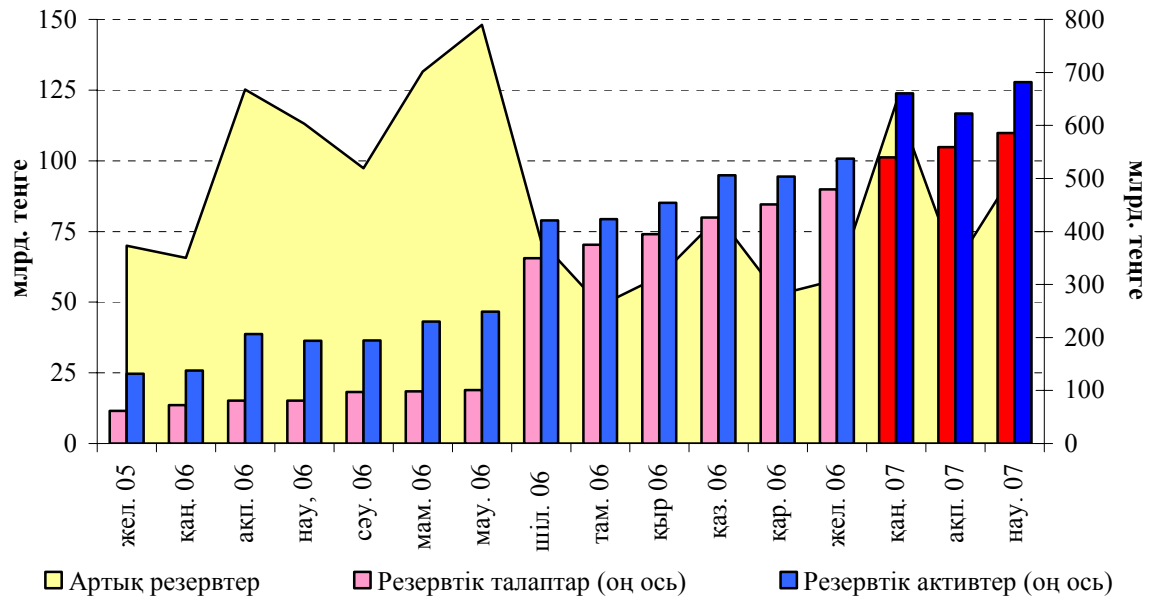
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2.3.1. Ең төменгі резервтік талаптар

2006 жылғы 12 шілдеден бері ең төменгі резервтік талаптарды қалыптастыру және орындау тетігінің өзгеруі нәтижесінде 2006 жылдың 2-жартыжылдығынан бастап екінші деңгейдегі банктердің артық өтімділігінің айтарлықтай қысқаруы байқалды. Тұтастай алғанда, 2007 жылғы 1-тоқсанда 2006 жылғы 4-тоқсанмен салыстырғанда оның біршама өскеніне қарамастан, банк секторындағы ахуал салыстырмалы түрдегі тұрақтылықпен сипатталады. Орташа алғанда, 2007 жылғы қаңтар-наурызда резервтік активтер резервтеудің қажетті көлемінен 19% (2006 жылғы 4-тоқсанда 15%) асты (24-график).

24-график

Ең төменгі резервтік талаптар нормативінің орындалуы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2-қосымша бет

Екінші деңгейдегі банктердің ең төменгі резервтік талаптарды қалыптастыру және орындау тәртібі.

Банктің ең төменгі резервтік талаптарды есептеу үшін қабылданатын міндеттемесінің, құрылымына банктің ішкі міндеттемелері және банктің басқа да міндеттемелері кіреді. Банктің ішкі міндеттемелері қатаң белгіленген тізбе бойынша олардың өтеу мерзімдеріне қарамастан резиденттер алдындағы міндеттемелері ретінде анықталады. Банктің басқа міндеттемелері, резиденттілік белгісіне қарамастан банктің резиденттер емес алдындағы міндеттемелерінің және борыштық бағалы қағаздар бойынша міндеттемелерінің қосындысы ретінде есептеледі.

Резервтік міндеттемелерді есепке алу кезінде (ішкі және сондай-ақ сыртқы міндеттемелер үшін) банктің негізгі борышы, сыйақысы және олар бойынша мерзімі өткен берешегі бойынша міндеттемелері алынады.

Ең төменгі резервтік талаптарды анықтау кезеңі он төрт күнтізбелік күнді құрайды және аптаның алғашқы сейсенбісінде басталып, ең төменгі резервтік талаптарды анықтаудың он төрт күндік кезеңінің соңғы дүйсенбісімен аяқталады.

Ең төменгі резервтік талаптар нормативтерін банктер кассадағы қолма қол ақша және Ұлттық Банктегі ұлттық теңгеде және еркін айырбасталатын валюталардағы корреспонденттік шоттарындағы ақшалар жататын резервтік активтер құру арқылы орындайды.

Банк ақшаны резервтік актив резервтік активтерді құру кезеңіндегі резервтік активтердің орташа шамасы ең төменгі резервтік талаптарды белгілеу кезеңіндегі ең төменгі резервтік талаптардың орташа мөлшерінен кем болмайтындай етіп орналастырады.

Резервтік активтерді құру кезеңі он төрт күнтізбелік күнді құрайды және ең төменгі резервтік талаптарды белгілеу кезеңі басталатын аптаның алғашқы бейсенбісінде басталып, ең төменгі резервтік талаптарды белгілеу кезеңі аяқталатын аптаның сәрсенбісінде аяқталады.

Екінші деңгейдегі банктердің ең төменгі резервтік талаптар нормативі банктердің ішкі міндеттемелері үшін 6% мөлшерін және банктің басқа міндеттемелері үшін 8% мөлшерін құрайды.

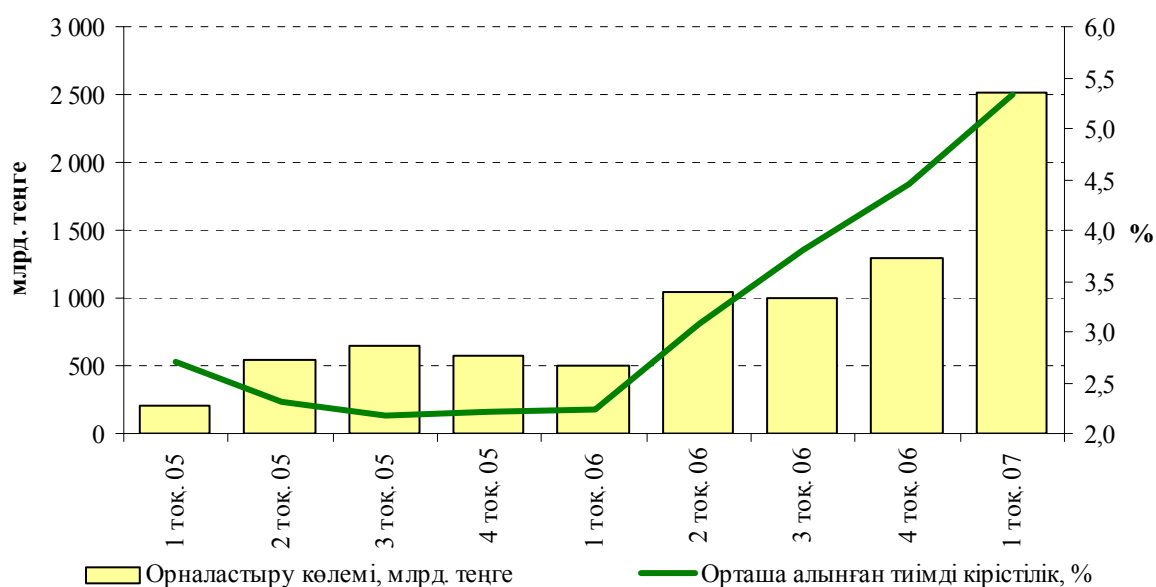
Осы тетік 2006 жылғы 12 шілдеден бастап қолданылады.

3.3.2. Ашық нарықтағы операциялар

2007 жылғы 1 тоқсанда Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноталарын орналастыру кезекті тарихтағы кезекті тоқсандық ең жоғарғы көлемге жетіп, 2511,2 млрд. теңге болды, ол алдыңғы тоқсан көлемінен 94,7% артық. Ноталар 28, 91, және 182 күн айналыс мерзімдерімен шығарылды. Орналастырылатын ноталар бойынша орташа алынған кірістілік 2006 жылғы 4 тоқсанда 4,45 %-дан 2007 жылғы 1 тоқсанда 5,34 %-ға дейін көтерілді (25-график).

25-график

Қысқа мерзімді ноталарды орналастыру көлемі және олар бойынша кірістілік (кезең ішінде)

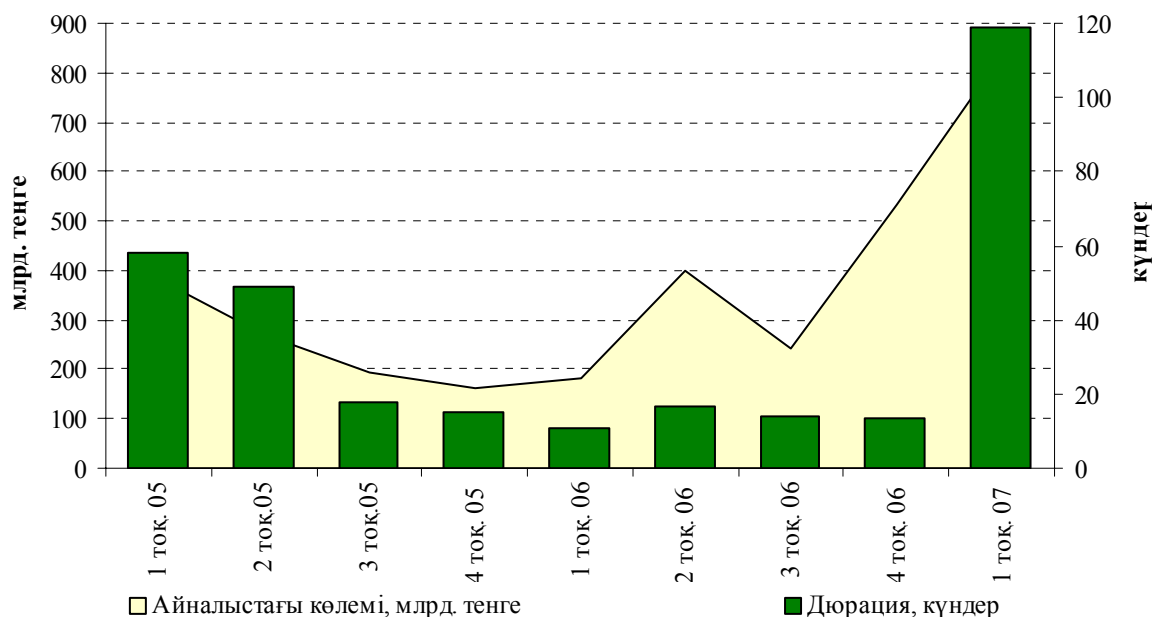

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2007 жылғы наурыз айының аяғында айналыстағы қысқа мерзімді ноталардың көлемі 837,5 млрд. теңгені құрады, ол 2006 жылғы 4 тоқсанның соңындағы көлемнен 57,1% артық. Айналыстағы ноталардың дүрациясы 2007 жылғы наурыз айының аяғында 119 күнге дейін артты (26-график).

26-график

**Айналыстағы қысқа мерзімді ноталар
(кезең аяғында)**

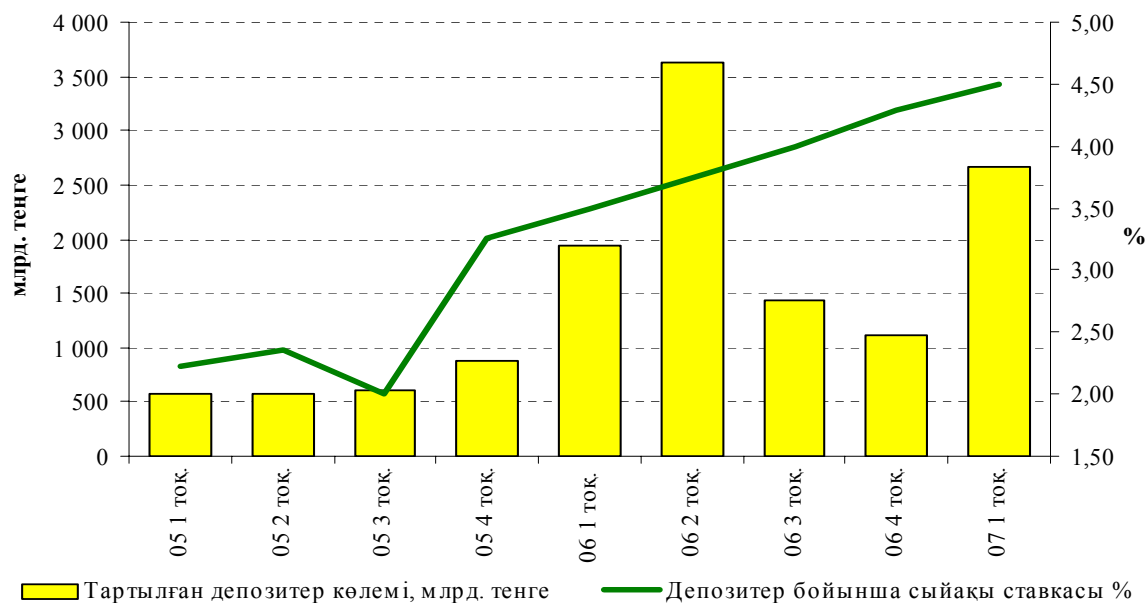
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.3.3. Тұрақты тегіктер

2007 жылғы 1 тоқсанда Ұлттық Банк екінші деңгейдегі банктерден 2006 жылғы 4 тоқсандағы көлемнен 2,4 есе артық болатын 2672,6 млрд. тенге сомаға депозиттер тарты. Депозиттерді тарту мерзімі 7 күнді құрады, олар бойынша орташа алынған ставка 4,5% деңгейінде қалыптасты (27-график).

27-график

Ұлттық Банк тартқан депозиттер бойынша сыйақы көлемі мен ставкалары

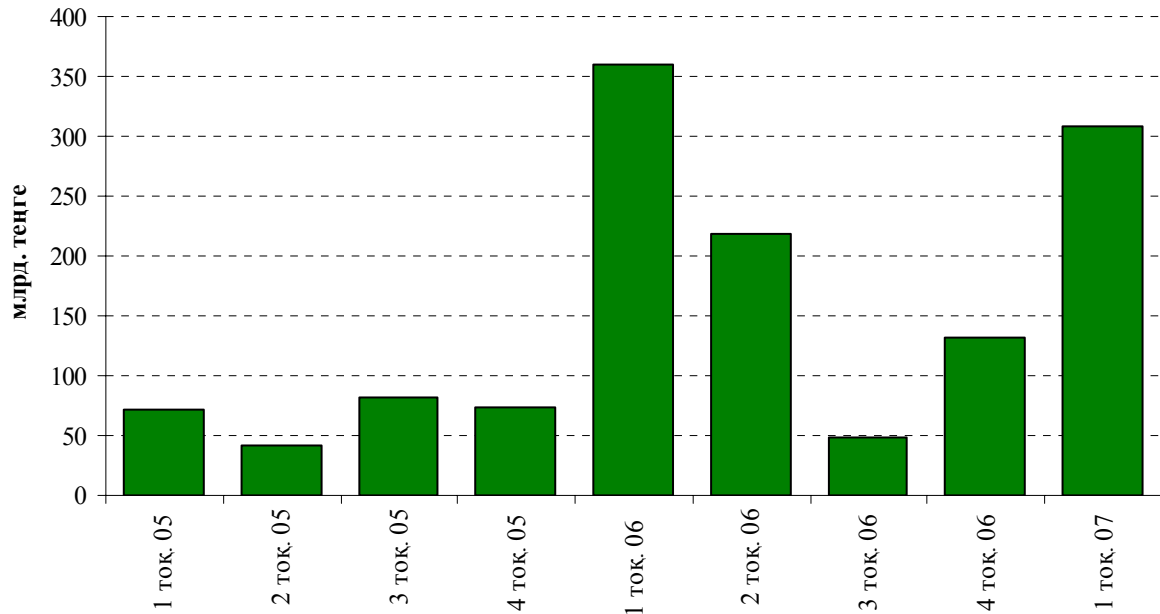

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2006 жылғы 1 тоқсанда екінші деңгейдегі банктерден депозиттерді тарту көлемінің ұлғаюының нәтижесінде, Ұлттық Банктің олар бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі 309 млрд. теңгеге дейін 2,4 есе өсті. (28-график).

28-график

Ұлттық Банктің екінші деңгейдегі банктерден тартқан депозиттері бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі (кезең аяғында)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

4. Инфляция болжамы

4.1. 2007 жылғы 1-тоқсанға инфляция болжамын бағалау

Инфляцияның 2007 жылғы 1-тоқсандағы нақты қалыптасқан деңгейі (2,6%) «Инфляцияға шолудың» алдыңғы шығарылымында жарияланған осы кезеңге арналған болжамға сәйкес келеді (2,6%-2,8%). Бұл ретте қаңтар айында инфляцияның нақты деңгейі болжанған деңгейде қалыптасты, ақпан және наурыз айларында инфляция күткен болжамнан төмен болды.

2007 жылғы 1-тоқсанда азық-түлік өнімдерінің және халыққа ақылы қызмет көрсету құнының өсуі инфляцияға себеп болды. Олардың ішінде жеміс-көкөніс өнімдерінің, медициналық қызмет көрсетудің, ТКШ қызметтерінің және көлік қызметтерінің бағасы көбірек өсті.

Егер жеміс-көкөніс өнімдерінің қымбаттауы жылдың осы кезеңінде дәстүрлі және күткендей болса, қызмет көрсету тарифтері мен бағасының өсуіне, бірінші кезекте, монополист кәсіпорындардың қызметі себепші болды.

Сонымен бірге, жиынтық сұраныстың өсуі, шетелдік капиталдың әкелінуі, инфляцияның импорты сияқты факторлардың әсер ету деңгейінің төмендеуі тұтыну бағасының өсу қарқынының баяулауына әсер етті.

2007 жылғы наурыз айының жылдық көрсетуде инфляцияның нақты деңгейі «Инфляцияға шолудың» алдыңғы шығарылымында көрсетілген осы кезең болжамына сәйкес келді. Мысалы 2007 жылғы наурызда жылдық инфляция 7,8%-8,0% деп болжаған кезде 7,8% деңгейінде қалыптасты.

4.2. Инфляцияның 2007 жылға болжамы

2007 жылы шетел капиталының елімізге айтарлықтай әкелінуіне, сонымен қатар ішкі қаржы нарығының жоғарғы өтімділігі еліміздің экономикасының дамуына өзінің ықпал етуін сақтауына қарамастан, 2007 жылдың қорытындысы бойынша инфляция 2006 жылдың көрсеткішімен салыстырғанда төменгі деңгейде қалыптасты.

Ұлттық Банктің ақша-кредит саясатының 2007-2009 жылдарға арналған негізгі бағыттарына сәйкес экономика ахуалының энергия ресурстары, әсіресе мұнай бағасына және елге әкелінетін капитал ағынына тәуелділігі ескеріле отырып, экономиканы дамытудың 3 сценарийі әзірленді: «капиталдың қалыпты әкелінуі жағдайындағы мұнайдың қалыпты бағасы», «капиталдың көптеп әкелінуі жағдайындағы мұнайдың қалыпты бағасы» және «мұнайдың жоғары бағасы».

«Капиталдың көптеп әкелінуі жағдайындағы мұнайдың қалыпты бағасы» сценарийіне сәйкес 2007 жылғы инфляция болжамы жылына орташа 7,3%-8,3% шегінде анықталды (29-график).

Инфляция бойынша осы бағдарларға жету үшін Негізгі бағыттарда ақша-кредит саясатының 2007 жылға арналған шаралары, оның ішінде оны қатайту жөніндегі шаралар айқындалды.

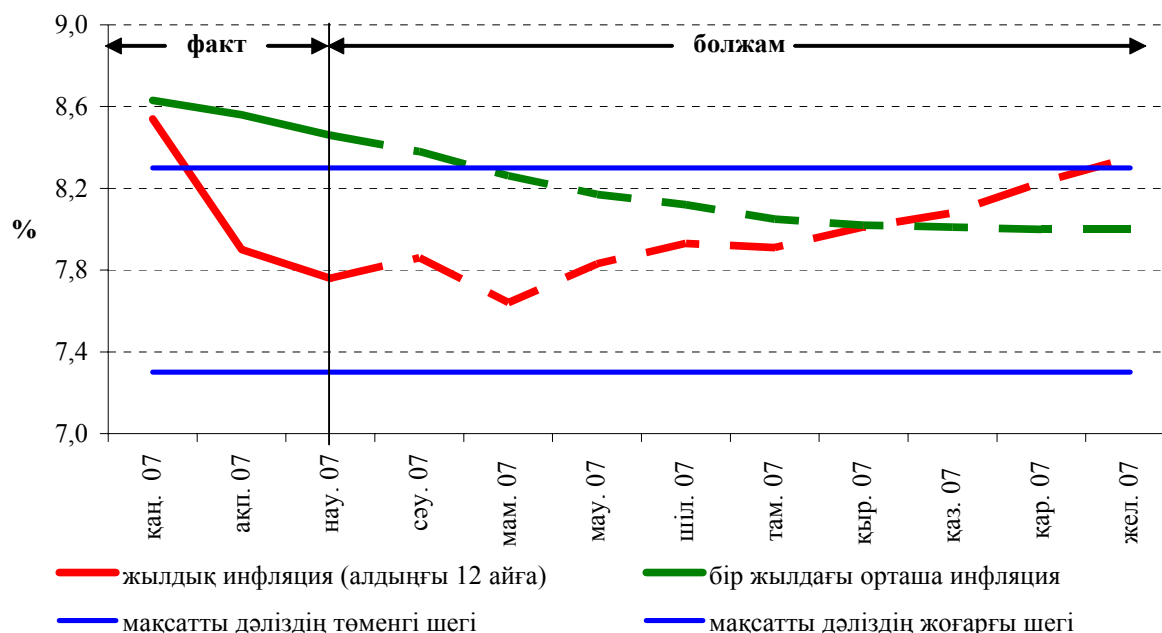
Екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі депозиттері мен қысқа мерзімді ноталары 2007 жылы қаржы нарығындағы сыйақы ставкасын реттеудің, сонымен қатар банктердің артық өтімділігін реттеудің негізгі құралдары болып қалады.

Банк жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін банктік заем беру, репо операциялары және қайта есепке алу операциялары бойынша тетік жетілдіріледі, атап айтқанда кепіл құралдарының тізбесін ұлғайту жөнінде жұмыстар жүргізіледі.

Сонымен қатар өтімділікті (қайта қаржыландыру заемдары және векселдерді қайта есепке алу сияқты) ұсыну жөніндегі құралдарды пайдаланудың тиімділігін күшейту мақсатында, олардың айналыстағы мерзімін біріздендіру мүмкіндігі қарастырылады.

29-график

2007 жылғы инфляция фактісі және болжамы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Экономиканың нақты секторының мониторингі бойынша қаржылық емес корпорациялар секторының даму үрдістерін және бағыттарын, қалыптасқан экономикалық конъюнктураны және кәсіпорындардың қаржылық жай-күйін бағалауды қалыптастыруға, сондай-ақ пайыздық, валюта саясаты айқындалған, ең төменгі резервтік талаптар нормативтері белгіленген жағдайдағы және қаржы тұрақтылығы туралы есептер қалыптасқан жағдайдағы Ұлттық Банк қызметіндегі мониторинг нәтижелерін іс жүзінде қолдануды кеңейтуге бағытталған жұмыс жалғастырылады.

Сонымен бірге 2007 жылы Үкіметпен және жергілікті атқарушы органдармен бірге кешенді инфляцияға қарсы саясат жүргізу көзделініп отыр.

Атап айтқанда, Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің 2006 жылғы 29 желтоқсандағы № 370-ө өкімімен Қазақстан Республикасындағы инфляциялық үдерістерді реттеу жөніндегі 2007-2008 жылдарға арналған іс-шаралар жоспары бекітілді.

Жоспарға сәйкес мемлекеттік және жергілікті органдар орташа мерзімді тарифтік жоспарлар шеңберінде табиғи монополиялар субъектілерінің қызметтері мен тауарлары бағасының өсуін бақылайды, доминант субъектілердің қызметтері мен тауарларға баға белгіленуін бақылайды, бағаны келісіп алуға және әділетсіз бәсекелестікке жол бермеу жөніндегі іс-шаралар жүргізіледі, бәсекеге қабілетті ішкі нарықтардың дамуына және нарықтағы делдалдар санын азайтуға жағдайлар жасалады.

Жергілікті деңгейде көтерме және бөлшек рыноктар желісін құру, сауда инфрақұрылымының дамыту, ішкі нарықтарды өнімдермен толтыру бойынша жұмыстар жалғастырылады. Жергілікті атқарушы органдардың қызметіне аймақтық деңгейде бағаның өсуін тоқтатуға қатысты жүргізген жұмыстары бойынша баға беріледі.

4.2.1. Инфляцияның 2007 жылғы 2 тоқсандағы болжамы

2007 жылғы 2 тоқсанда тұтыну нарығында инфляциялық үдерістердің тұрақтану үрдісі сақталады. Бұл инфляцияның алдыңғы тоқсанға қарағанда төмен болуына мүмкіндік туғызады және 1,6%-1,8% шегінде (2006 жылғы 2 тоқсанда - 1,6%) қалыптасады. 2007 жылғы маусым айының соңында жылдық инфляция 7,8%-8,0% деңгейде болады деп күтілуде.

Инфляцияның өсу қарқынының бәсеңдеуі белгілі бір дәрежеде жекелеген тауар (жеміс-жидек өнімдері, жұмыртқа, сүт өнімдері және т.б.) рыноктарындағы бағаның өсуін тежейтін факторларға байланысты болады. Сонымен бірге ауыл шаруашылығының маусымдық жұмыстарының басталуына байланысты осы кезеңде жанар-жағар май өнімдері бағасының өсуі күтіліп отыр.

Бұл ретте, жекелеген факторлардың инфляцияға одан кейін де теріс әсерін тигізетіндігі инфляцияның өткен жылғы деңгейде сақталуына байланысты болып отыр. Осындай факторлардың ішінен монополист кәсіпорындардың тауарлары мен қызмет көрсету бағасының өсуі, шетел капиталының елімізге әкелінуін, банк секторының жоғары кредиттік белсенділігін атап көрсетуге болады.

Сонымен бірге, 2006 жылы және 2007 жылғы 1 тоқсанда Ұлттық Банк қабылдаған шаралар белгілі бір дәрежеде инфляцияның тежелуіне әсер етеді. Атап айтқанда, Ұлттық Банк жүргізілетін операциялардың көлемін ұлғайтты, сонымен қатар қысқа мерзімді ноталардың байланыс мерзімін 1 жылға дейін ұзартты.

4.2.2. Инфляцияның 2007 жылғы 3 тоқсандағы болжамы

Инфляцияның жыл бойғы ең төменгі деңгейі, әдетте, жазғы кезеңде байқалады. Тұтыну нарығындағы ахуал шілде-қыркүйек айларында көбінесе маусымдық факторлардың әсерімен қалыптасады. Бұл өз кезегінде азық-түлік тауарларының жекелеген түрлеріне (жеміс және көкөніс ет және сүт өнімдері және т.б.) бағаның төмендеуіне әкеп соғады. Сонымен бірге кейбір халыққа көрсетілетін қызмет (білім беру мекемелерінің қызметі) тарифтерінің өсетіндігі байқалады.

Ұлттық Банктің орталық және жергілікті атқарушы органдармен бірігіп кешенді инфляцияға қарсы саясат жүргізуі инфляцияны тұрақты деңгейде ұстауға мүмкіндік туғызады.

Инфляцияның 2007 жылғы 3 тоқсандағы болжамы 1,0%-1,2% құрайды, 2007 жылғы қыркүйек айының қорытындысы бойынша жылдық инфляция 7,9%-8,1% деңгейде болады деп күтілуде.